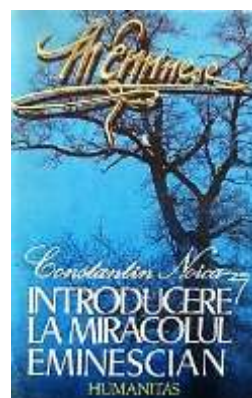

Counterfeiting Noica !

Controversatul Noica răsare din nou !

Edited by **C. George Sandulescu**

<http://editura.mttlc.ro>

București 2013

Counterfeiting Noica !

Controversatul Noica răsare din nou!

Candlemas 2013

„2 Februarie” 2013

This little book entitled *Counterfeiting Noica* is a very daring attempt to prove two highly controversial points: first and foremost, the ranking of Noica in relation to Martin Heidegger, as both equally thorough discussants of what Language really is in philosophy. Secondly, and even more controversially, there are two separate sets of bits and pieces of texts, arising from profound editorial dissatisfactions.

The **Prolegomenon** part directly implies that Noica is a philosopher of language clearly superior to Heidegger in his approach to language, which I would call in Romanian “deosebit de sufletist.” One should be an accomplished linguist in order to understand that, by leaving aside the fierce battle between **Great** Languages, like German and French, and **Small** Languages, like Romanian or Albanian. (English is so vastly and overwhelmingly all over the place that it cannot even come into the

Acest mic volum intitulat *Controversatul Noica răsare din nou!* încearcă să dovedească două adevăruri neobișnuit de periculoase: în primul rând, făcând o comparație între Noica și Heidegger, subliniază superioritatea lui Noica cu privire la viziunea filozofică a Limbii. În al doilea rând, chiar mai spinos decât primul caz, avem înaintea ochilor o grămăjoară de bucățele de text, care nu satisfac nici măcar cele mai elementare cerințe editoriale.

Nu numai că Noica este un filozof al Limbii superior lui Heidegger: el rămâne de la început până la sfârșit un „sufletist” în tipul de argumentație. Numai și numai un lingvist de meserie vede că trebuie lăsată cu totul la o parte lupta neîncetată dintre limbile **Mari** – ca germana și franceza – și limbile **Mici**, ca româna sau albaneza. (Engleza este atât de colosal de mare încât ocupă un loc aparte...)

Heidegger pornește de la început greșit, alegând un scurt poem cu valoare

discussion...)

Heidegger, unfortunately, takes a little poem, of mediocre literary value, as his inroad into Language, and ultimately restricts himself to *une analyse littéraire*. And, to make matters worse, that poem is not even in its definitive shape... Noica, on the other hand, goes direct to the Language herself, and his key to it is a tiny little word of four letters: **R O S T**. (In Leon Levițchi's *Rumanian-English Dictionary* of 1960, *rost* has as its first major English translation 'meaning, sense'.) From that little word, Noica builds a formidable theory of language, which tends to outshine Heidegger's. That is why, it is important to **turn the Romanian language European** — just in order to understand what Noica was ultimately after. That will make him a great European.

The second part of this booklet puts together a Preface of the famous *Princeps* edition of **Eminescu Holographs**, which, by a slip of the pen, had failed to reveal the real origins — heteroclitic as they are — of the NOICA little bits and pieces! At first sight, it looks as if Noica himself was around when the massive set was published, and had written his own piece himself!

And, lastly, to make matters worse, there is **Noica's Literary Testament**: it is really fascinating to study the variations between one version and another of this Literary Testament. There are at least SEVEN of them! Șapte păcate sunt și ele pe lumea asta...

The more objective readers prefer the

literară dubioasă, care nici nu ajunsese încă în momentul discuției la forma sa definitivă. În consecință, argumentația nu este în cele din urmă decât o analiză literară. Spre deosebire de el, Noica abordează frontal Limba, iar cheia raționamentului lui este un simplu cuvântel de patru litere și anume **R O S T**. (Nu degeaba îl folosește autorul chiar și în Testamentul său literar... În dicționarul român-englez al lui Leon Levițchi din 1960, prima traducere de seamă în limba engleză a cuvântului *rost* este 'meaning, sense'.) Pornind de la acest cuvânt aparent neînsemnat, Noica edifică o teorie impresionantă a Limbii, care, spre deosebire de cea a lui Heidegger, deschide orizonturi mari. Dacă o luăm în această direcție, primul pas este să repunem limba română în locul ei de drept, ca limbă europeană. (Vasile Alecsandri luase un premiu în Franța cu *Latina Gintă!*) Numai astfel începem să înțelegem ce voia Noica să ne spună, mai ales atunci când ridica în slăvi *Caietele lui Eminescu*. Numai și numai în acest mod își va căpăta el statutul de mare gânditor european în cele ale limbii.

Partea a doua a volumului reconstituie o Prefață la **Ediția Princeps a Manuscriselor lui Eminescu**, unde, dintr-o gafă editorială, fragmentele luate din NOICA — extrem de diverse, de altfel — nu apar **cu sursele lor**, ceea ce dă impresia că Noica însuși mai era în viață la publicarea acestei ediții impresionante, și a scris chiar el prefața în chestiune.

Volumul se încheie cu piatra de încercare reprezentată de **Testamentul**

shortest version! The communist reader of 1988 (*Viața Românească!*), and the post-communist reader of subsequent years, would probably give preference to the longest. Which shows strong remnants of totalitarianism... If you want proof of that, do look at the very last sentence of this Testament.

My plea to all readers of this booklet is to read Noica's Testament backwards, starting from that very last sentence, and **make decisions**: decide on the spelling—*rost* or *rest*—, and decide on the editions. If I for one were to make the comments, I would bluntly accuse one or another grandee of the present-day Establishment of Greater Bucharest. But I deliberately refrain from such comments. I leave it to the collective consciousness of the country to decide. I, as the meticulous linguist that I am, have gathered bits and pieces of text, which one day will go into a book called "*The Complete Works of the Romanian Philosopher Constantin Noica*". Which are sure to survive both Stalin's and Ceaușescu's...

C. George Sandulescu, Monaco

literar al lui Noica, republicat de noi în șapte forme diferite, ceea ce ridică o problemă fascinantă în sine, ca direcție de cercetare — și o asociație de idei cu cele șapte păcate capitale. Șapte păcate sunt și ele pe lumea asta... Cititorul obiectiv trebuie să opteze, fără nicio altă alternativă, pentru versiunea cea mai scurtă. Cititorul comunist din anul 1988 (vezi *Viața Românească* de pe atunci), cât și cititorul post-comunist din anii ce au urmat, este împins să preia forma mai lungă a Testamentului. Aceasta răspândește un iz puternic de totalitarism... Nu rămâne decât să citiți singuri ultima propoziție a Testamentului în cele șapte versiuni în același timp, pentru a vă forma părerea personală.

Ceea ce cer eu cititorilor acestui mic volum este să parcurgă Testamentul lui Noica de la coadă la cap, începând chiar cu ultima propoziție, și să **hotărască** singuri: să aleagă una dintre ortografiile — *rost* sau *rest* —, și una dintre versiuni — mai lungă sau mai scurtă. Dacă ar fi să comentez într-un fel sau altul, aș spune că în multiplele variante ale Testamentului un nechemat sau altul și-a spus și el cuvântul. Dar m-am hotărât de la bun început să nu comentez. Prefer să las conștiința tuturor românilor să hotărască. Eu nu am făcut decât munca unui lingvist meticolos: am adunat bucățele de text care vor intra într-o bună zi în „*Operele complete ale filozofului român Constantin Noica*”. Operele complete ale lui Stalin s-au dus pe gârlă! Operele complete ale lui Ceaușescu s-au dus și ele pe gârlă! Operele complete ale lui Noica, însă, nu se vor duce... Până una alta, problema este că nu îndrăznește nimeni

din țară să le facă! Incluzând chiar și facsimilele Noiciene. Săracă țară, săracă...

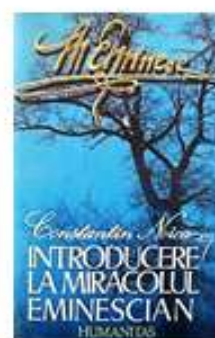
P.S. *Candlemas* în limba engleză are mai multe semnificații, din care nu toate funcționează în limba română: 1. Este prima sărbătoare păgână a anului, stând nu prea departe de Diavol. 2. În religia catolică, este sărbătoarea religioasă a luminilor. 3. În astronomie, este data reprezentând distanța egală dintre începutul iernii și începutul primăverii. 4. În literatura europeană, este data de naștere a scriitorului european James Joyce, cel mai diabolic **artist al cuvântului** pe care l-a avut omenirea.

C. George Sandulescu, Monaco

Counterfeiting Noica !

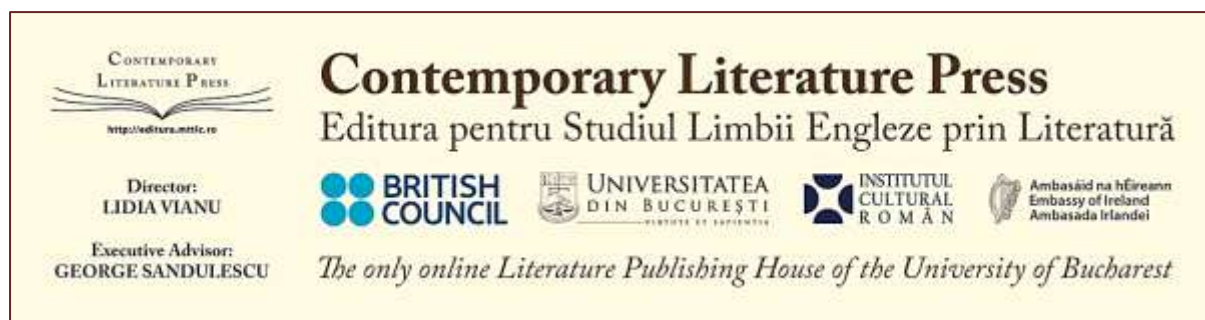
Controversatul Noica răscare din nou !

Edited by **C. George Sandulescu**

<http://editura.mttl.ro>

București 2013

ISBN: 978-606-8366-40-1

© The University of Bucharest
© C. George Sandulescu
© Constantin Noica
© Martin Heidegger
© Albert Hofstadter

Cover Design, Illustrations, and overall Layout: **Lidia Vianu**

Proofreading: Lidia Vianu, Siliva Bratu, Raisa Lambru, Violeta Baroană, Diana Corbu

IT Expertise: Cristina Petrescu, Simona Samulescu

Typing: Cristina Andrei, Alexandra Munteanu, Ciprian Peia, Irina Dobrin

Publicity: Ruxandra Câmpeanu

Logo: Manuela Stancu

Acknowledgements

Martin Heidegger's essay entitled "Language" (page 187 to page 210), here issued in a few fragments, in order to illustrate the comparison with Noica, was published in the volume entitled *Poetry, Language, Thought*. It was translated and introduced by Alfred Hofstadter, and published by Harper & Row, New York, 1971.

Constantin Noica: „Rost și Rostire”, in *Rostirea filosofică românească*, Editura Științifică, București, 1970, pages 21 to 29. This text was previously published by *Contemporary Literature Press*, in the third volume of the Noica Anthology: *Rostirea românească de la Eminescu cetire*, pp78-85, <http://editura.mttlc.ro/noica.rostirea-romaneasca.html>)

București 2013

COUNTERFEITING NOICA !

Controversatul Noica răsare din nou !

Edited by **C. George Sandulescu**

Table of Contents

Prolegomenon, p. 3

Martin Heidegger: Language. Fragments, p. 5

The Heart of the Matter, p. 15

The “Contribution” of Constantin Noica to the *Princeps* Edition of the forty-four original volumes of the **Mihai Eminescu Manuscripts, p. 16**

Cele șapte versiuni ale **Testamentului Literar Constantin Noica, p. 24**

Appendix, p. 52

Constantin Noica: „Rost și Rostire”, p. 53

Text previously published by *Contemporary Literature Press*, in the third volume of the Noica Anthology: *Rostirea românească de la Eminescu cetire*, pp78-85.

**There is only one way to the written truth —
and that is the Holograph Manuscript!**

Where are they?

C. George Sandulescu

Prolegomenon

Counterfeiting Noica !

Just to prove our philosophical point!

The way in which Heidegger discusses Language is strikingly & supremely similar for the well-versed philosopher, to the way Noica discusses **Rostirea** from start to finish! There is a minimum of Heidegger here, just to prove the point – for we do not in the least want to infringe copyright dispositions...

Or is it **Răstirea**?

Or is it, perhaps, **Restirea**...

CGS

Martin Heidegger

LANGUAGE

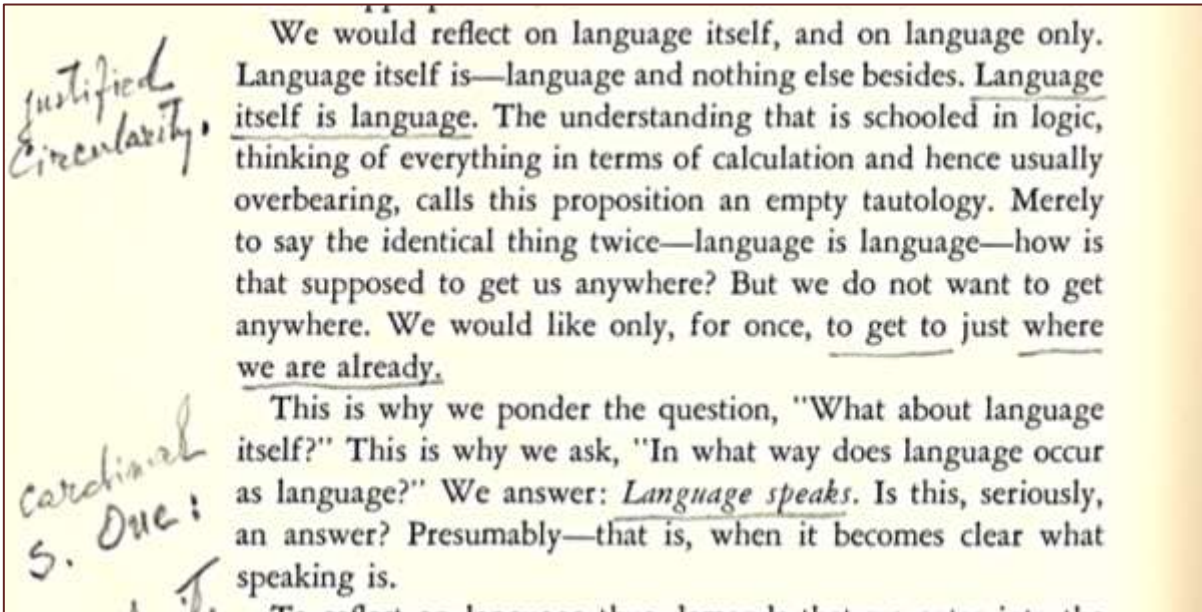
Fragments

Notes in the margin by **C. George Sandulescu**

Man speaks. We speak when we are awake and we speak in our dreams. We are always speaking, even when we do not utter a single word aloud, but merely listen or read, and even when we are not particularly listening or speaking but are attending to some work or taking a rest. We are continually speaking in one way or another. We speak because speaking is natural to us. It does not first arise out of some special volition. Man is said to have language by nature. It is held that man, in distinction from plant and animal, is the living being capable of speech. This statement does not mean only that, along with other faculties, man also possesses the faculty of speech. It means to say that only speech enables man to be the living being he is as man. It is as one who speaks that man is—man. These are Wilhelm von Humboldt's words. Yet it remains to consider what it is to be called—man.

In any case, language belongs to the closest neighborhood of man's being. We encounter language everywhere. Hence it cannot surprise us that as soon as man looks thoughtfully about himself at what is, he quickly hits upon language too, so as to define it by a standard reference to its overt aspects. Reflection tries to obtain an idea of what language is universally. The universal that holds for each thing is called its essence or nature. To represent universally what holds universally is, according to prevalent views, the basic feature of thought. To deal with language thoughtfully would thus mean to give an idea of the nature of language and to distinguish this idea properly from other ideas. This lecture, too, seems to attempt something of that kind. However, this title of the lecture is not "On the Nature of Language." It is only "Language" "Only," we say, and yet we are clearly placing a far more presumptuous title at the head of our project than if we were to rest content with just making a few remarks about language. Still, to talk about language is presumably even worse than to write about silence. We do not wish to assault language in order to force it into the grip of ideas already fixed beforehand. We do not wish to reduce the nature of language to a concept, so that this concept may provide a generally useful view of language that will lay to rest all further notions about it.

.....

.....

To reflect on language thus demands that we enter into the speaking of language in order to take up our stay with language, i.e., within *its* speaking, not within our own. Only in that way do we arrive at the region within which it may happen—or also fail to happen—that language will call to us from there and grant us its nature. We leave the speaking to language. We do not wish to ground language in something else that is not language itself, nor do we wish to explain other things by means of language.

On the tenth of August, 1784 Hamann wrote to Herder (Hermanns Sebriften, ed. Roth, VII, pp. 151 f.):

If I were as eloquent as Demosthenes I would yet have to do nothing more than repeat a single word three times: reason is language, *logos*. I gnaw at this marrow-bone and will gnaw myself to death over it. There still remains a darkness, always, over this depth for me; I am still waiting for an apocalyptic angel with a key to this abyss.

.....

For Hamann, this abyss consists in the fact that reason is language. Hamann returns to language in his attempt to say what reason is. His glance, aimed at reason, falls into the depths of an abyss. Does this abyss consist only in the fact that reason resides in language, or is language itself the abyss? We speak of an abyss where the ground falls away and a ground is lacking to us, where we seek the ground and set out to arrive at a ground, to get to the bottom of something. But we do not ask now what reason may be; here we reflect immediately on language and take as our main clue the curious statement, "Language is language." This statement does not lead us to something else in which language is grounded. Nor does it say anything about whether language itself may be a ground for something else. The sentence, "Language is language," leaves us to hover over an abyss as long as we endure what it says.

R2 Language is—language, speech. Language speaks. If we let ourselves fall into the abyss denoted by this sentence, we do not go tumbling into emptiness. We fall upward, to a height. Its

* [Johann Georg Hamann. *Schriften*. Edited by F. Roth and G. A. Wiener. Berlin: G. Reimer, 1821. 8 Parts, the last in 2 subdivisions, VIIa and VIIb.—Tr.]

*x constructive tautology:
against the grain of all logic.*

*Circularity
absolute!
cardinal
absolute
circularity*

*Oxymoron
for
Chomsky's
trees...*

What does it mean to speak? The current view declares that speech is the activation of the organs for sounding and hearing. Speech is the audible expression and communication of human feelings. These feelings are accompanied by thoughts. In such a characterization of language three points are taken for granted:

First and foremost, speaking is expression. The idea of speech as an utterance is the most common. It already presupposes the idea of something internal that utters or externalizes itself. If we take language to the utterance, we give an external, surface notion of it at the very moment when we explain it by recourse to something internal.

Secondly, speech is regarded as an activity of man. Accordingly we have to say that man speaks, and that he always speaks some language. Hence we cannot say, "Language speaks." For this would be to say: "It is language that first brings man about, brings him into existence." Understood in this way, man would be bespoken by language.

Finally, human expression is always a presentation and representation of the real and the unreal.

.....

Language speaks. What about its speaking? Where do we encounter such speaking? Most likely, to be sure, in what is spoken. For here speech has come to completion in what is spoken. The speaking does not cease in what is spoken. Speaking is kept safe in what is spoken. In what is spoken, speaking gathers the ways in which it persists as well as that which persists by it—its persistence, its presencing. But most often, and too often, we encounter what is spoken only as the residue of a speaking long past.

.....

194

POETRY, LANGUAGE, THOUGHT

encounter such speaking? Most likely, to be sure, in what is spoken. For here speech has come to completion in what is spoken. The speaking does not cease in what is spoken. Speaking is kept safe in what is spoken. In what is spoken, speaking gathers the ways in which it persists as well as that which persists by it—its persistence, its presencing. But most often, and too often, we encounter what is spoken only as the residue of a speaking long past.

If we must, therefore, seek the speaking of language in what is spoken, we shall do well to find something that is spoken purely rather than to pick just any spoken material at random. What is spoken purely is that in which the completion of the speaking that is proper to what is spoken is, in its turn, an original. What is spoken purely is the poem. For the moment, we must let this statement stand as a bare assertion. We may do so, if we succeed in hearing in a poem something that is spoken purely. But what poem shall speak to us? Here we have only one choice, but one that is secured against mere caprice. By what? By what is already told us as the presencing element in language, if we follow in thought the speaking of language. Because of this bond between what we think and what we are told by language we choose, as something spoken purely, a poem which more readily than others can help us in our first steps to discover what is binding in that bond. We listen to what is spoken. The poem bears the title:

✓✓
significanță
de poezie.

fakelionari
de selecție:

A Winter Evening

Window with falling snow is arrayed,
Long tolls the vesper bell,
The house is provided well,
The table is for many laid.

Wandering ones, more than a few,
Come to the door on darksome courses.
Golden blooms the tree of graces
Drawing up the earth's cool dew.

Wanderer quietly steps within;
Pain has turned the threshold to stone.
There lie, in limpid brightness shown,
Upon the table bread and wine.

The two last verses of the second stanza and the third stanza read in the first version (Letter to Karl Kraus, December 13, 1913):

Love's tender power, full of graces,
Binds up his wounds anew.

O! man's naked hurt condign.
Wrestler with angels mutely held,
Craves, by holy pain compelled,
Silently God's bread and wine.

(Cf. the new Swiss edition of the poems of G. Trakl edited by Kurt Horwitz, 1946.)

.....

Even when we understand what is spoken in the poem in terms of poetic composition, it seems to us, as if under some compulsion, always and only to be an expressed utterance. Language is expression. Why do we not reconcile ourselves to this fact? Because the correctness and currency of this view of language are insufficient to serve as a basis for an account of the nature of language. How shall we gauge this inadequacy? Must we not be bound by a different standard before we can gauge anything in that manner? Of course. That standard reveals itself in the proposition, "Language speaks." Up to this point this guiding proposition has had merely the function of warding off the ingrained habit of disposing of speech by throwing it at once among the phenomena of expression instead of thinking it in its

own terms. The poem cited has been chosen because, in a way not further explicable, it demonstrates a peculiar fitness to provide some fruitful hints for our attempt to discuss language.

Language *speaks*. This means at the same time and before all else: *language* speaks. Language? And not man? What our guiding proposition demands of us now—is it not even worse than before? Are we, in addition to everything else, also going to deny now that man is the being who speaks? Not at all. We deny this no more than we deny the possibility of classifying linguistic phenomena under the heading of “expression.” But we ask, “How does man speak?” We ask, “What is it to speak?”

In the naming, the things named are called into their thinging. Thinging, they unfold world, in which things abide and so are the abiding ones. By thinging, things carry out world. Our old language calls such things *bern*, *bären* — Old High German *beran* — to bear; hence the words *gebaren*, to carry, gestate, give birth, and *Gebärde*, bearing, gesture. Thinging, things are things. Thinging, they gesture — gestate — world.

200 POETRY, LANGUAGE, THOUGHT

SSS! abide and so are the abiding ones. By thinging, things carry out world. Our old language calls such carrying *bern*, *bären*—Old High German *beran*—to bear; hence the words *gebaren*, to carry, gestate, give birth, and *Gebärde*, bearing, gesture. Thinging, things are things. Thinging, they gesture—gestate—world.

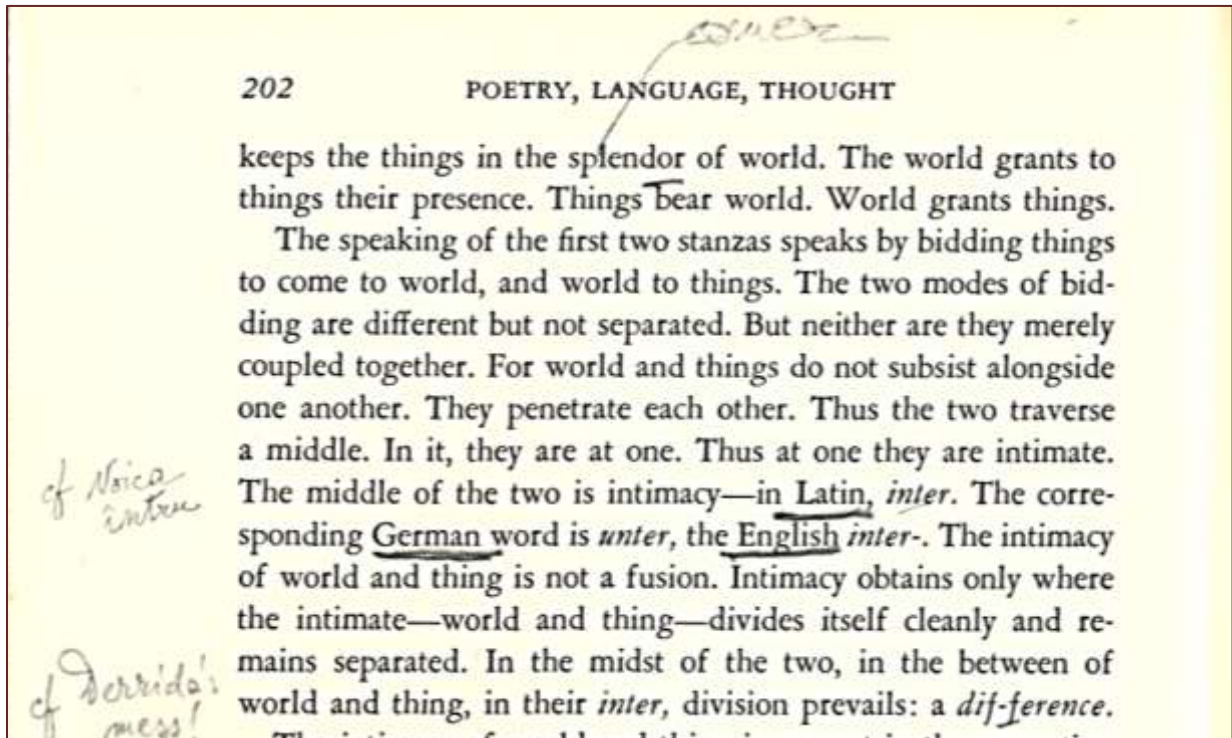
absolute circularity again.

The first stanza calls things into their thinging, bids them come. The bidding that calls things calls them here, invites them, and at the same time calls out to the things, commending them to the world out of which they appear. Hence the first stanza names not only things. It simultaneously names world. It calls the “many” who belong as mortals to the world’s fourfold. Things be-thing—i.e., condition—mortals. This now means: things, each in its time, literally visit mortals with a world. The first stanza speaks by bidding the things to come.

SSS! none-form-ation again.

The second stanza speaks in a different way. To be sure, it too bids to come. But its calling begins as it calls and names

2

.....

Language speaks as the peal of stillness. Stillness stills by the carrying out, the bearing and enduring, of world and things in their presence. The carrying out of world and thing in the manner of stilling is the appropriative taking place of the difference. Language, the peal of stillness, is, inasmuch as the difference takes place. Language goes on as the taking place or occurring of the difference for world and things.

The peal of stillness is not anything human. But on the contrary, the human is indeed in its nature given to speech—it is linguistic. The word “linguistic” as it is here used means: having taken place out of the speaking of language. What has thus taken place, human being, has been brought into its own by language, so that it remains given over or appropriated to the nature of language, the peal of stillness. Such an appropriating takes place in that the very *nature*, the *presencing*, of language *needs and uses* the speaking of mortals in order to sound as the peal of stillness for the hearing of mortals. Only as men belong within the peal of stillness are mortals able to speak in *their own* way in sounds.

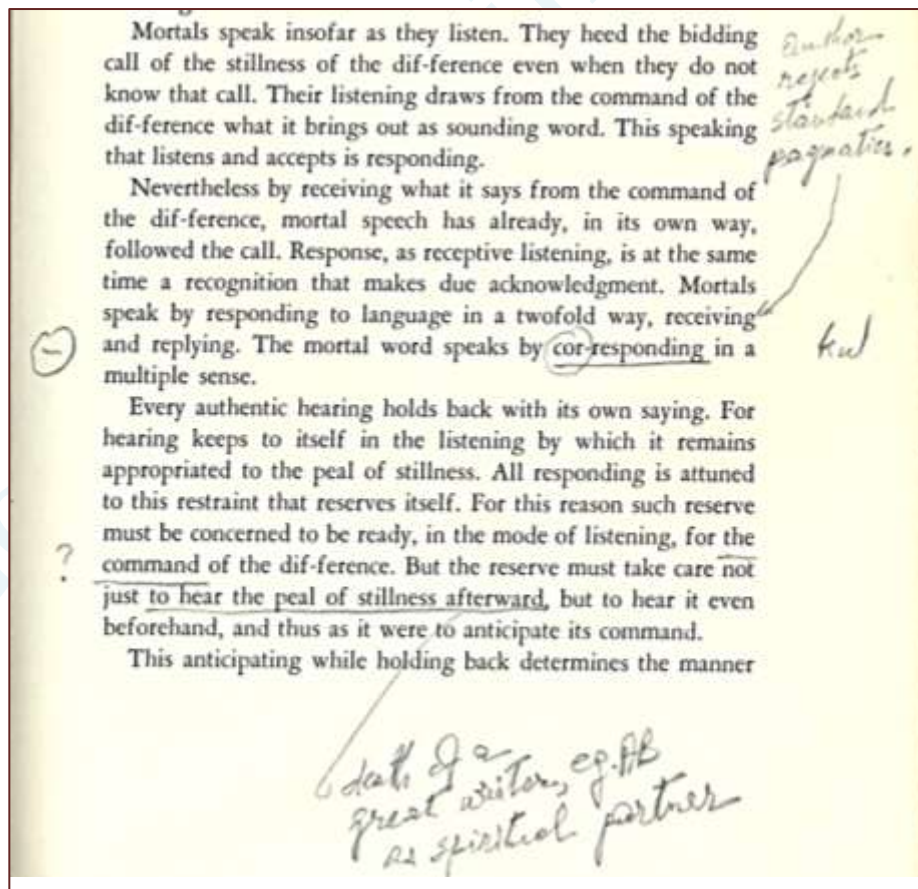
.....

If attention is fastened exclusively on human speech, if human speech is taken simply to be the voicing of the inner man, if speech so conceived is regarded as language itself, then the nature of language can never appear as anything but an expression and an activity of man. But human speech, as the speech of mortals, is not self-subsistent. The speech of mortals rests in its relation to the speaking of language.

At the proper time it becomes unavoidable to think of how mortal speech and its utterance take place in the speaking of language as the peal of the stillness of the difference. Any uttering, whether in speech or writing, breaks the stillness. On what does the peal of stillness break? How does the broken stillness come to sound in words? How does the broken stillness shape the mortal speech that sounds in verses and sentences?

Assuming that thinking will succeed one day in answering these questions, it must be careful not to regard utterance, let alone expression, as the decisive element of human speech.

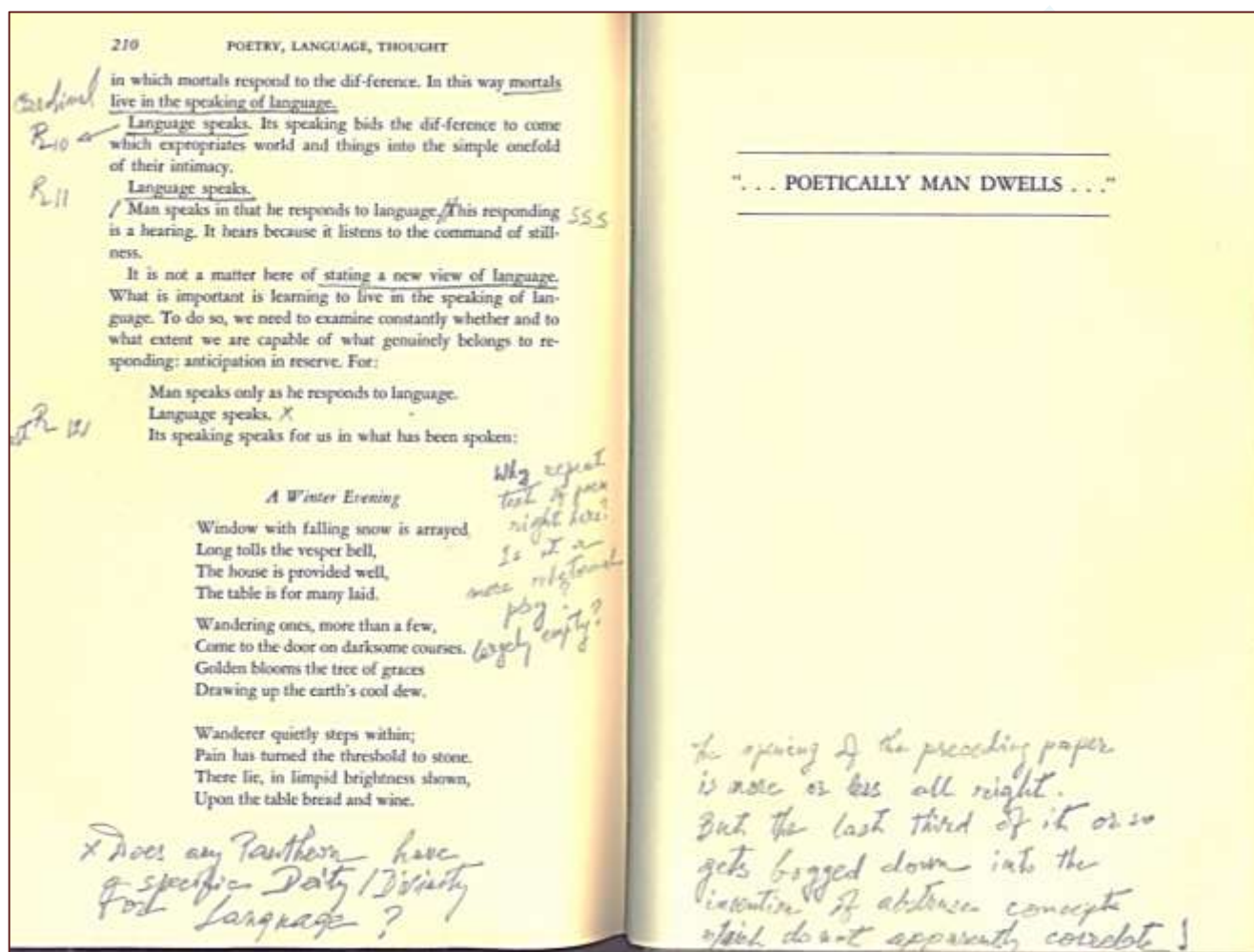
.....

.....

This anticipating while holding back determined the manner in which mortals respond to the dif-ference. In this way mortals live in the speaking of language.

.....

"The opening of the preceding paper is more or less all right. But the last third of it or so gets bogged down into the invention of abstruse concepts which do not apparently correlate!" CGS

The Heart of the Matter

Counterfeiting Noica !

The “*Contribution*” of Constantin Noica
to the *Princeps* Edition
of the forty-four original volumes of the
Mihai Eminescu Manuscripts

Introducere la miracolul Eminescian / fragmente /
C. Noica / pag. X.

The title of this strange assemblage is not Noica's title... the word "fragmente" in there proves it more than enough!

We are reproducing in this whole volume all the texts from which were taken the six extracts below: these fragments, put together as such, give an inadequate idea of what Noica was after in his 20-year Eminescu Campaign. The ultimate result is huge, expensive, and largely unavailable, particularly abroad. To say nothing of the Contents...

Bloc Two.

Caietele lui Eminescu și caietele lui Valéry.

first published in Romanian Review 3:1970.

Cum să redai aceste urme de viață...

Cum să redai aceste urme de viață, decât așa cum s-au imprimat ele în lava Timpului pe o filă de manuscris?

Un om a trecut prin lume, a lăsat un mesaj poetic fără pereche în limba țării sale, a înnebunit, s-a stins din viață și a fost îngropat sub tei. Era destul pentru o legendă. Dar în urma sa au rămas notele sale de călătorie în împărăția spiritului. Să le lași legendei și pe ele?

Toți cei care au cunoscut aceste manuscrise în deplinătatea lor au avut emoția întâlnirii cu un document uman care, în toată imperfecțiunea lui, nu poate fi totuși lăsat neaființei, fie și legendare. În 1939, vorbind despre Eminescu cel din caiete, N. Iorga scria, așa cum aminteam: „Un om complet...” Nu e vorba de un om complet în sensul de împlinit, ca Goethe; în afara poeziei, nu este nicio desăvârșire în el. Dar Eminescu este o conștiință de cultură completă, de la înțelegerea tragicului antic ca tragic al edificării la un capăt al culturii, până la organul, oricât de nedezvoltat la el, al matematicilor, pentru celălalt capăt al culturii. Să-l opui lui Goethe care, în ciuda plinătății lui, era totuși lipsit de aceste două deschideri, tragicul și matematismul? Ar fi nepotrivit. Dar să spui că are, pentru lumea sa românească, funcția pe care o deținea Goethe pentru lumea germană și prin ea pentru rest, nu e o nesăbuiță. Și, în orice caz, nu e una să spui că în caietele sale e vorba despre un om adevărat, pe când în caietele lui Valéry e vorba de o umbră.

/There is no dotted line in this place, though there should have been one./

Bloc Four.

Scrisoare despre „Caietele lui Eminescu”.

written in 1971. first published in *Ramuri*, 15 December 9:1981, p.3.

Dacă stăruim să obținem desăvârșirea...

Dacă stăruim să obținem desăvârșirea de la început, nu înseamnă oare să amânăm tocmai mijlocul prin care putem pune pe lume agenții desăvârșirii? Și de altfel – este editarea Caietelor lui Eminescu o chestiune pentru specialiști doar? Sau e una pentru sufletul românesc?

Își au exegeții literari rostul lor de seamă, dar ei n-au dreptul să confiște pentru ei filele eminesciene, căci stă închis într-însele ceva esențial ființei noastre spirituale. Înțelegi acest lucru, sau nu-l înțelegi. Și-l înțelegi numai dacă ai în față, în masivitatea ei, dăruirea către cultură a poetului, iar nu dacă o înregistrezi în câte trei volumașe pe an, cu imperfecțiunile lor inerente. Întâlnirea cu Eminescu nu este o chestiune de exactitate, ci una de vibrație. Ce exactitate poate fi în joc, în unele cazuri? Să vedem, oare din ce gramatică latină sau din ce tratat elementar de matematici și-a luat el temele pentru exerciții? Să ne înduioșăm de greșelile de franceză sau de greacă pe care le face?

Dar prin Eminescu și moștenirea miraculos rămasă de la el ni s-a făcut un dar de care n-au avut parte alte culturi, fie și cele mari. La scara culturii noastre, funcția lui Eminescu poate fi mai vie decât cea a lui Shakespeare în Anglia sau a lui Goethe în Germania, căci el nu e un simplu poet, nici un simplu suflet nenorocit, ci o conștiință de cultură completă, de la deschiderea spre matematici, pe care abia le cunoaște, până la aceea către istorie, pentru care avea un organ deosebit. Dacă vrem matematicieni pentru anul 2020, oameni de cultură cu răspunderea specialității lor, dacă vrem să se abată și la noi acea binecuvântată rușine de-a nu ști tot, atunci n-ar trebui să întârziem editarea caietelor.

/There is no dotted line in this place, though there should have been one./

Bloc Five.

Prezența fizică a lui Eminescu în lumea noastră.

Conferință ținută la Iași la 9 octombrie 1977.

first published in Ramuri, 15 August 8:1981, p.3.

Dacă, prin imposibil, Eminescu ne-ar apărea înaintea ochilor...

Dacă, prin imposibil, Eminescu ne-ar apărea înaintea ochilor (fie și la televizor), discutând pățimaș, în câte o redacție de ziar, ultima carte citită sau ideile politice ale zilei, l-am urmări cu emoție.

Dacă am avea trupul lui îmbălsămat, așa cum au sovieticii pe al lui Lenin, milioane de români ar fi trecut și ar trece pe lângă sicriul de sticlă. Dacă, măcar, vocea lui ar fi putut fi înregistrată, din nou milioane de oameni ar sta s-o asculte și să resimtă ceva din prezența lui fizică.

Dar noi avem o formă de prezență fizică a lui Eminescu mai adevărată și mai cuprinzătoare decât apariția de o clipă a omului viu. Iar această mai adevărată prezență fizică nu a fost înregistrată decât de câteva zeci de cărturari români.

Cum oare? Mâna îmbălsămată a lui Eminescu ne-ar fi spus ceva viu, iar scrisul acelei mâini – scrisul în care unii vor să vadă omul întreg, cu natura lui fizică și morală – să fie ceva mort pentru noi? Vocea omului să-l fi readus printre noi, iar pentru partitura, ca și muzicală, a zbuciumului său, înregistrat pe câte o filă de manuscris, noi să nu avem auz?

Dar nu o singură filă cu această prezență fizică a lui Eminescu ne stă la dispoziție, ci 8 sau 9 mii de file. Nu le-au sorbit cu ochii generațiile trecute, dar au tipărit din ele și ce era bun și ce era mai puțin bun. Numai că, tiparul abstractizează și stinge viața unei file de manuscris. Este cu totul altceva să vezi *tipărită* o notație care, dacă e modestă și nesemnificativă odată *tipărită* – și să ai sub ochi, în haosul câte unei file, imaginea câte unui chip interior, acea imagine vie, în care și ce este simplu ori mizerabil, ca un exercițiu de matematici sau rezumatul unui tratat științific ori al unei gramatici străine, se înnobilează și se însuflețește.

/There is no dotted line in this place, though there should have been one./

Bloc Six.

Prezența fizică a lui Eminescu în lumea noastră.

Conferință ținută la Iași la 9 octombrie 1977.

first published in *Ramuri*, 15 August 8:1981, p.3.

Poate că abia manuscrisele, ...

Poate că abia manuscrisele, cu deschiderea lor către universalul culturii și cel al limbilor, ne-ar arăta concret ce înseamnă împletirea necesară dintre universal și național. Fără universal, naționalul este zoologie. Cu aceste manuscrise, în schimb, avem cel mai impresionant nouă document uman – și unic în cultura europeană, exceptând caietele lui Leonardo da Vinci – cu privire la miracolul spiritului „rătecit, nemângâiet” cum este, de-a putè fi întreg și în cuvinte moldovenești.

Iași, 9 octombrie 1977

N.B. The above Date & Place of Delivery correspond only to the last two blocs.
Though such data inadvertently unite the entire text.

(All the **fragments** are taken from the volume *Introducere la miracolul eminescian*, ediție de Marin Diaconu și G. Liiceanu, ed. Humanitas, 1992)

This is, then, *Introducerea lui C. Noica la Ediția Princeps Eminescu* in full, not explained as such in the volume.

Cele șapte versiuni ale
Testamentului literar Constantin Noica

1. **2012** [Notă testamentară, în **EVZ.ro Portal de Știri**. 27 februarie 2012.]
„Securitatea avea informatori și în cimitire!”
2. **1987** [Notă testamentară, în fondul documentar al **Arhivei CNSAS**, fila 309.]
Cuvântul lui Antonie Plămădeală la funeraliile lui Constantin Noica. 6 decembrie 1987.
3. **1997** [Notă testamentară, în **Stelian Tănase**: Anatomia Mistificării. 1944-1989. Humanitas. **Ediția I**. 1997]
4. **1996** [Notă testamentară, în **Cartea Albă a Securității**. Istории literare și artistice. 1969-1989. Editura Presa Românească. 1996. pp 377-378]
5. **1988** [Notă testamentară, în **Viața Românească 3/1988**, pp 10-12]
6. **2009** [Notă testamentară, în **Stelian Tănase**, Anatomia mistificării 1944-1989, **ediția III**, Humanitas 2009, pp 504-505]
7. **2012** [Notă testamentară, în Revista Conta 12/2012. Neamț. pp 41-48.] Eseu de **Dan Iacob**.

1. Notă testamentară, în EVZ.ro Portal de Știri.

Luni 27 Februarie 2012.

Securitatea avea informatori și în cimitire!

DOCUMENTE. EVZ vă prezintă fragmente din două **note informative despre funeraliile scriitorului Constantin Noica** și ale academicianului Mihai Beniuc.

A doua zi după ce o personalitate din România comunistă era condusă pe ultimul drum, capii Securității primeau o notă informativă. Ea conținea date culese de martori oculari și informații rezultate din interceptări telefonice. EVZ vă prezintă fragmente din două note informative despre funeraliile scriitorului Constantin Noica (06.12.1987) [...].

„La funeraliile lui Noica au participat circa 350 persoane, în mare parte scriitori, filosofi, teologi. Au participat și unele persoane cunoscute cu antecedente politice sau penale reacționare din anturajul lui Noica, între care Aurel Cioran, Gheorghe Telea și Octavian Zaharia, toți foști legionari, precum și Georg Scherg — scriitor, fost condamnat. Nu au fost prezente rude sau legături din străinătate, ori alți cetățeni străini. Ambasadorul Marii Britanii la București, deși se afla la Sibiu, nu a luat parte la funeralii.

Serviciul religios a fost oficiat de mitropolitul Antonie Plămădeală, care a evocat, timp de 45 minute, persoana celui dispărut. Nu a făcut referiri neavenite ori cu privire la perioada detenției sau a activității politice desfășurate de Noica.

A lipsit gruparea literar-artistică dirijată de Eugen Barbu și Mihai Ungheanu, care inițial l-a elogiat pe Noica și, ulterior, s-a dezis de el, deoarece acesta ‘a trecut vizibil de partea filo-evreilor, care l-au cultivat cu asiduitate. Au scris despre el în timpul vieții, iar la înmormântare vor constitui, probabil, majoritatea participanților’.

În seara zilei de 6 decembrie, Emil Cioran i-a telefonat de la Paris fratelui său, Aurel, pentru a se informa despre înmormântare. Acesta i-a relatat că 'a fost multă lume, mitropolitul a rostit un discurs elevat și emoționant, totul decurgând în bune condițiuni'. Cioran a vorbit și cu Gabriel Liiceanu. La înmormântare, Andrei Pleșu a făcut cunoscut unor legături apropiate conținutul unei note testamentare, pe care Noica i-ar fi lăsat-o în urmă cu doi-trei ani, cu rugămintea de a o publica după moartea acestuia". [...]

„A fost multă lume, mitropolitul a rostit un discurs elevat și emoționant, totul decurgând în bune condițiuni...”

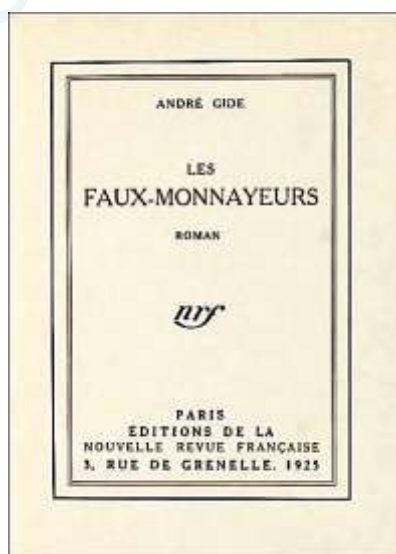
[Fratele lui Emil Cioran, despre înmormântarea lui Constantin Noica]

„Mi-am trăit viața fără rost. În idee. Este bine să sfîrșim”.

Constantin Noica

de Nicoleta Savin: <http://www.evz.ro/detalii/stiri/securitatega-avea-informatori-si-in-cimitire-968415.html#ixzz2IRyLGfRK>

[Notă testamentară, în **EVZ.ro Portal de Știri**. 27 februarie 2012.]

2. Notă testamentară,
în fondul documentar al Arhivei CNSAS, fila 309.

Cuvântul lui Antonie Plămădeală la funeraliile lui Constantin Noica.

6 decembrie 1987.

Textul integral al Cuvântului mitropolitului Antonie Plămădeală, consemnat în dosarul nr. 20, vol. 7, filele 313-317 din fondul documentar al Arhivei CNSAS, precum și Anexa cuprinzând Nota testamentară din același volum (fila 309).

A plecat și Constantin Noica.

Cuvântul mitropolitului Antonie Plămădeală
la înmormântarea lui Constantin Noica.

Am vorbit cu Dumnezeu despre Noica, slujindu-i înmormântarea după tradiția ortodoxă. Cu Dvs. mi-e mai greu să vorbesc. Nu pot ține o cuvântare despre Noica. Mai ales în prezența lui. De vorbă cu el am stat adesea. Era altceva. Dar să vă vorbesc despre el, și să pară inevitabil, că vorbesc dintr-o rutină de sacerdot — „că așa se face” — nu se poate. Dvs. știți mult mai multe despre dânsul, m-ați putea asculta cu îngăduință tot din rutină, ceea ce nu-i plăcea lui Noica. Și-apoi ce-aș putea spune: cel mai mare filozof contemporan, înțeleptul, bunul — acestea se spun de obicei de prisos să se spună! Știe toată lumea. Pe astfel de oameni ar trebui să-i petrecem în tăcere. Și, omenește, să se lase lacrimile să curgă și să vorbească în limba lor, ceea ce nu pot spune cuvintele. El însuși scria undeva:

„La început a fost cuvântul, dar cuvântul era la DUMNEZEU. Omul trebuie să înceapă cu tăcerea.

De aici începem noi cu adevărat, pentru că aici încep treptele desăvârșirii noastre. Pe noi cuvântul ne înstrăinează de noi. Singură, tăcerea ne apropie, singură ea ne restituie nouă înșine”.

El lămurește mai departe că această tăcere „e adesea încărcată de chemări” (Comentariu la *Treptele desăvârșirii*, în rev. Adsum).

Îi plăcea simplitatea, dar nu simplificarea și reducerea la o singură dimensiune, când erau implicate mai multe. Așa că nu voi vorbi despre Noica. Nici cu Noica nu voi vorbi, pentru că acum nu mi-ar răspunde și m-ar lăsa cu întrebările și cu vorbele mele aruncate în gol. Voi face, cu îngăduința Dvs., altceva:

Îl voi lăsa pe Noica să ne vorbească.

Să ne spună câte ceva. Nu să ne citească un tratat, pe care să-l dezbată cu Liceanu sau cu Pleșu. Am risca asta chiar și aici, căci *Jurnalul* trebuie continuat și sper să se găsească o modalitate de dialog în continuare.

Îl vom ruga să ne citească niște vechi pasagii disperate. Poate chiar din acelea contrazise tot de el mai târziu. *Contrazise*, poate, dar *zise*, *totuși*. Rămase în lada de zestre, în izvoarele care l-au alcătuit. Nu va fi ceva sistematic, precum vă și imaginați, pentru că nu e posibil, și pentru că nu-i plăceau sistemele. Se voia liber. Nu va fi nici foarte nou despre el ceea ce vă voi spune. Știți cât de pretentios era cu noul și cât prețuia chiar redescoperirea banalităților, cu condiția să le descoperim noi. Lui, tot ce era sau devenea al nostru, îi era scump, valoros. Vor fi însă pasagii care să se potrivească, așa, cât de cât, cu logica momentului, care să ne spună ceva despre cum își înțelegea, sau mai exact, cum și-a gândit trecerea aceasta paradoxală, ca multe dintre sentințele lui, trecerea *sub*, ca să poată ajunge *deasupra*. A scris în tinerețe un tratat *De coelo*!

Poate, ascultându-l, ne vom întâlni cu un Noica necunoscut „chiar așa”, deși nu sunt sigur. Cei care nu-l veți recunoaște, fiți totuși încredințați că cel care vorbește este el.

L-a preocupat, precum știți, o viață întreagă, *devenirea*. Și l-a preocupat *pentru o moarte întreagă*, dacă cumva replica stilistică e permisă. *Devenirea* avea la el, în final, nu o limită, ci o deschidere. Dar poarta nu se deschide decât celui *devenit* ființă, celui ce se cucerește, se descoperă, se descotorosește de balast și de toate plusurile informative și inutile, ca îngerul lui Leonardo Da Vinci din blocul de marmură.

Nu se poate să nu știți toți de acea revistă în număr unic, acel capriciu, care a fost revista scrisă, cu o singură excepție, în întregime de el însuși în august 1940, după ce, precum singur se plângea, a așteptat autorizația la cererea depusă în ianuarie. Deci din ianuarie în august! Revista s-a numit inspirat și cumva criptic, deși adresată unei lumi române: ADSUM. Mai întâi: E scrisă toată sub generice luate din *Evanghelii*, din *Faptele Apostolilor* și din *Epistolele Pauline*. Poate de aici i se trage preferința pentru stilul epistolar! E interesant de descoperit și preferințele lui biblice! Dar porniserăm de la afirmația că l-a preocupat o viață întreagă *devenirea*, *pentru o*

moarte întreagă! Unul din articolele din revista de care am amintit e intitulat: „Spiritualitate și moarte”, iar acel articol unic al altcuiva, semnat „Mircea K.” și admis prin excepție de Noica în revista „sa” e intitulat: „Gânduri despre marea trecere”. Nu-l vom asculta pe acesta, deși e foarte noician. Iată ce scria Noica însuși:

„Definirea omului e definirea la limită, a sa. Acesta e semnul spiritualizării, de aici începe să fie activ spiritual. Înțelegând, deci, prin spiritualitate, o inițiere la moarte, singură aceasta este o inițiere la viață; adică determinarea prin tipul de moarte către care aspiři, la tipul de viață pe care nădăjduiești să-l atingi. Creștinismul este prin excelență spiritualitate, inițiere la moarte. Prin inițiere la toate suferințele Mântuitorului, prin acea permanentă „Imitatio Christi”, pe care trebuie să o săvârșească orice creștin, viața sa capătă un sens și o plinătate, în perspectiva sfârșitului său. Nu sunt valabile decât acele revoluții spirituale care, inițiind la moarte, își găsesc, înăuntrul lor, profitul a cărei viață și moarte să poată deveni exemplare.”. (Adsum)

Printre textele pe care le-a ales din Sf. Pavel și le-a preasărat în chenare prin colțurile revistei sale e și acesta: „Vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit, va fi moartea. Unde-ți este biruința, moarte?” (I Cor. XV, 26, 55).

Sfântul Pavel și Noica!

Precum un ascet din pustiiurile Nitriei, luptând împotriva orgoliilor și a slavei deșarte, care mor de tot doar când omul învie din moarte, Noica optase pentru smerenie:

Iată-l comentând „Treptele desăvârșirii” din „Învățăturile lui Neagoe Basarab”:

„Smerenia face socoteală de cele ce vor să fie. De aceea te și înalță: te face nădăjduitor. Ți deschide porțile unei lumi — alta decât cea părăsită — în care te-ai putea afla cândva. Există o lume care va să vie. Vezi să nu te prindă nepregătit”. (Însemnări, Adsum).

Noica s-a pregătit toată viața, știindu-se heideggerian: *Sein zum Tode*, știindu-se „ existență spre moarte”, dar și biblic: „Ne-a rânduit Dumnezeu ca pe niște osândiți la moarte” (I Cor. IV, 9).

Noica avea chipul smereniei și chiar al Smereniei smereniei, spre a o împiedica pe cea mai simplă să fie orgoliu disimulat, păcatul cel mai cumplit al smeriților.

El face deosebire între smerenie și umilință: „Umilit e viermele, smerită e ființa”. Adevărata smerenie vine din „frică” și când vorbește de ea pune în

paranteză numele lui Heidegger, că să se știe că nu-și uită dimensiunea de filozof, din clasa unora ca Heidegger. Dar cum explică Noica *frica și smerenia*, e uimitor de patristic:

„Frica îți dă mai mult decât simțământul neputinței tale; îți dă pe cel al atotputerniciei Altuia. Te smerești în fața Lui, te smerești din toată nemernicia ființei tale. Și nu te înalță smerenia?”

Aceasta e înălțimea de pe care nu se poate cădea!

Deși era eclectic în general, și aceasta venea din bunătatea lui, din înțelegerea pentru om, și pentru fiecare om cu gândirea lui, nu făcea rabat preciziei și atitudinii, când era vorba de el însuși.

Îl preocupa, întru devenire, desăvârșirea, parcă spre a răspunde celui: „Fiți desăvârșiți!”

Calea, în afară de smerenie, o vedea în dragoste.

O tâlcuire a sa la *Parabola Fiului Risipitor* se oprește mai ales asupra Fiului cuminte, rămas acasă în ascultare, acela care „nu poate ierta dragostea tatălui pentru cel care a risipit”. Zice Noica despre el:

„La ce bun atâta supunere și atâta cumințenie, dacă n-a putut intra în inima sa și nițică dragoste?” (Intelligentia quae non intelligit, Adsum).

Iată un Noica al bunătății: Să pornim de la o întrebare oarecum insolită:

„Avem dreptul să suferim la moartea unor oameni a căror viață n-am înțeles-o întotdeauna?”

Nu, nu e întrebarea mea. Câți dintre Dvs. știu că e întrebarea lui Noica la moartea lui Sahia? El și-a mărturisit durerea la moartea acestuia, motivându-și-o astfel: „*Alexandru Sahia ar îngădui-o*” (în *Vremea*, 22 aug. 1937, p. 9, „Un gând pentru Alexandru Sahia”).

Vreți să știți de ce? Pentru același motiv pentru care s-a simțit el îngăduit de Sahia:

„El era atât de bun — ce altceva decât bun, e de spus în cazul unor suflete de alcătuirea acestuia? — încât a știut să rabde totul ce-l privea pe el: nedreptatea, sărăcia, suferința fizică, neînțelegerea. Numai în ce privește pe ceilalți inima sa cunoștea mânia.” (Vremea, cit.)

Noica era bun!

Se vor pune multe întrebări cu privire la credința lui Noica. Poate din smerenie, poate din rațiuni numai de el cunoscute, de taină, mulți oameni mari se lasă ghiciți în privința aceasta. Un ultim exemplu e prietenul său, Eliade. Și se vor spune de toate. Cu temei și pentru unele și pentru altele. Pe mine m-a rugat în mai multe rânduri să-l adăpostesc aici, la schit! Putea să ceară altceva. Că nu era lipsit de idei și nici indiferent față de moarte. A vrut aici! Și nu mai comentez.

A iubit singurătatea Păltinișului cu iubire de sihastru. L-am închinoviat aici, la schitul unde de multe ori și-a prospectat locul de veci, în vecinătatea celui temporar. Ne ziceam „vecine”, și iată am rămas vecini, trecut în această nouă identitate mai familiară, de „robul lui Dumnezeu, Constantin” în familia în care toți ne vom întâlni spunându-ne ca frații pe numele mic de botez.

Iubea Transilvania, munții, el, omul de câmpie, dornic de înălțimi! Dintr-o carte pe care vroia s-o tipărească în nemțește „Contribuții la o istorie a vieții spirituale românești” au rămas niște capitole apărute în românește sub titlul: „*Pagini despre sufletul românesc*”. Un capitol e intitulat: „Ardealul în spiritualitatea românească”.

Dacă cineva vrea să vadă cât de în serios a luat un text din *Apocalips* și cum l-a aplicat la istorie, la indivizi și, sunt sigur, mai ales la sine, să asculte.

„Vreți să știți încă un lucru? Cele mai crude războaie, cele mai sângeroase inchiiziții, nu sunt ale fanaticilor; sunt ale căldușilor. Un fanatic are măcar o morală: cea de fanatic. Căldușul n-are niciuna, în afară de cea a confortului etic în care se află. Odată scos din acest confort, el e fără cruțare. Să te ferești de extremismul omului călduș”. (Adsum)

Iată și textul din *Apocalips*: „Cunosc faptele tale: Tu nu ești nici rece, nici fierbinte! O! de-ai fi rece sau fierbinte! Dar fiindcă tu nu ești nici rece, nici fierbinte, ci călduș, de aceea te voi scuipa din gura Mea”. (Apoc. III, 15-16).

Noica a fost un constructiv, un generos al înnoirii permanente, al acțiunii, al muncii și dacă e să-i admitem un fanaticism, acesta a fost acela al *definirii*, al clarității. Să-l ascultăm, ridicând aceasta până la dimensiunea neamului: „Ca neam ori ca individ, trebuie să te pui în discuție, să te înnoiești și să tinzi către necurmata ta definire.” (*Spiritualitate și moarte*, Adsum). Se va fi contrazis în căutarea de sine. De ce nu?

Nu-i plăceau „ideile gata făcute”. E expresia lui. Și alta, tot a lui: „Lupta cea mare a spiritului e cu inerția.” (*Însemnări*, Adsum).

Unul din păcatele cele mai mari după Noica este dorința făpturii de a-L imita pe *Făptuitor* duminica: „adică a sta în nemișcare”, adică a se odihni. (Însemnări, Adsum). Făptura trebuie să fie într-o devenire permanentă.

A fost și un patriot: „Neamul tău va fi viu atâta timp cât îți va fi dat să spui: Cred (în) România legendară” (Însemnări, Adsum).

În sfârșit, întrebarea inevitabilă la ora bilanțului: Ce a adus Noica în cultura română? Nu e nici ușor, nu e nici cazul să încercăm a spune aici. Cum să faci dintr-o stea o minge? Din trei sferturi de secol, câteva minute? Moștenirea lui rămâne pe seama exegeților, pâine pentru eternitate și izvorul Noica rămâne să curgă în veci și să dea de băut apă proaspătă multor generații. Câți nu vor încerca să deslușească „sinele și sinea”, a fi „în” și a fi „întru”, „devenirea într-o ființă” și „devenirea într-o devenire”?

Ce biblic e în gândirea lui acel „întru” care a devenit la el din cuvânt, aproape sistem! Ca în vorbirea îngerului de la Betleem în traducerea corectă: „Slavă *întru* cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, *întru* oameni bunăvoire”. *Întru*, nu *între*, cum spunem toți traducând greșit din grecește.

Și cine va tâlcui negreșelnic acel „Am vrut să îmbrățișez pe cei care mă îmbrățișează, să cuprind cuprinderea care mă cuprinde”.

E de ajuns să introducem aici niște majuscule la un pronume (Cel) și la un substantiv (Cuprinderea), ca să ieșim din labirintul în care ne poate rătăci mult și bine filozofia, și să vedem ce simplă e, cum zice tot Noica undeva, „*destăinuirea*”, spre deosebire de „descifrare”, care e ceva exterior. Noica se destăinuiește aici, ascunzându-se în taina câtorva litere, precum Iahve — Șehina în literele Scripturii. De acolo își va fi împrumutat ideea.

Nu întotdeauna a avut dreptate. Când a vrut să fie și profet, anticipând stări pe care nu le trăise, s-a înșelat. Avea sub 30 de ani, când a făcut o greșală. *Errare...* Iat-o: „M-am gândit odată la lucrul acesta cu adevărat tragic: nu țesăturile îmbătrânesc, nu arterele, nu inima, ci spiritul acesta incoruptibil, care, pentru că este incoruptibil, nu se mai înnoiește și nu se mai înnoiește. Murim pentru că nu avem altceva de făcut”. (Familia, seria III-a, nr.9-10, nov.-dec., 1936)

Noica ar mai fi avut multe de făcut! *Dar nu noi hotărâm unde să ne oprim.* Aceasta, totuși, o știa.

Dar i s-a împlinit prin moartea aceasta o rugăciune. Acea de a „trece” cu spiritul încă întreg.

Înainte de a împlini vârsta de 30 de ani cerea: „Dați-mi voie să umplu «această» viață; mai mult nu vă cer, mai mult nu am dreptul să cer.” (Familia, cit.)

Rugăciunea aceasta i-a fost ascultată din plin.

Trece dincolo unul din familia noastră a oamenilor, a prietenilor, a românilor, cu care *s-a simțit solidar în destin*.

Să-l ascultăm: „Nu aparținem, fiecare, câte unei familii, câte unei familii spirituale, dincolo, de care „nu vedem”, dincolo de care „nu suntem”? Nu este o familie, una singură, zarea noastră toată? Putem noi altceva — substanțialicește altceva — decât pot cei din familia noastră? Pierim noi de altă moarte decât pier cei din tagma noastră?”. (Familia, loc. cit.)

„Împăcarea cu lumea” se numea textul. Noica n-a fost, filozoficește vorbind, un revoltat. Pentru că a fost înțelept.

Și cred că nu merg prea departe de ceea ce mi-ar îndreptăți o concluzie foarte simplă, pe premisa acestei împăcări cu lumea, dacă voi zice că, creștinește, nu te poți împăca cu lumea, dacă nu te-ai împăcat mai întâi cu Dumnezeu. Sau și altfel: dacă nu te-ai împăcat cu Dumnezeu, cu lumea e mai greu!

Dacă din toate aceste frânturi de icoană pe sticlă, spartă de durere și înmărmurire în fața misterului tăcerii, veți reuși, asamblându-le să refaceți cât de cât o schiță de portret al lui Constantin Noica, așa cum a fost, adăugând și tot ce mai știe fiecare din Dvs. — desigur mult mai multe, mai savante și mai consistente, — sper să obținem de la dânsul, acum, acel zâmbet de îngăduință supremă, de răbdare, de judecată numai de el știută, dar nu rea, zâmbet cu care nu coboară, ci urcă acum la Cel cu care chiar dacă a fost uneori în dispută, n-a fost niciodată în ceartă.

Și acum aș vrea să ascultați ceea ce aș vrea să socotim ultimul mesaj al lui Constantin Noica, pe care l-am ales din unul din eseurile lui, intitulat „Sunt de față”. Parcă acum, mai mult ca oricând, mărturisirea lui că nu e plecat, ci *e de față*, e cu noi, ne mângâie și ne dă încredințarea dăinuirii în viață și în moarte. Și l-a luat drept model pe Alioșa Karamazov din cunoscutul roman al lui Dostoievski. Aș vrea să vi-l reamintesc, pentru a fi și mai evidentă rudenia spirituală dintre acesta și Noica și, poate, și o explicație a hotărârii lui ca măcar postum să intre în tagma lui Alioșa. Citez din Noica: „*Alioșa Karamazov nu se speria. El singur, neprihănitul azvârlit într-o lume de păcătoși, nu se speria de păcatele lor. Ei între ei se indignau, ei față de ceilalți nu-și puteau reține dezgustul. Alioșa singur nu se indignează. Câtă ipocrizie, cititorule, scrie Noica, în inimile noastre, atunci când facem altfel decât Alioșa Karamazov! Toate ne scandalizează, nelegiuirile indivizilor și ale neamurilor, urâtenia morală a unora și inexistența morală a altora, numai de noi înșine nu izbutim să ne scandalizăm.*”

Până aici Noica despre Alioșa Kamarazov, cel pur, acela care n-are ochi pentru impuritățile celorlalți. Ochiul bun vede numai binele. Ce portret magistral i-a creionat Noica, dezvăluindu-ne astfel preferințele sufletului său, calitatea sufletului său.

Și iată-l acum pe el însuși. Noica, lăsându-ne din sine și despre sine, un fel de testament către noi toți prietenii lui și către toți cei care îl vor mai auzi. Nu. În fapt nu e un testament. Dar ar putea fi foarte bine un testament. E atât de actual! E atât de *astăzi*!

Și veți simți toți acest *astăzi* când ne vorbește din sicriu, cu simț profetic și cu inimă bună.

Îl voi citi eu în locul lui, dar imaginați-vă că vi-l citește el, iată-l:

„Vă iubesc așa cum sunteți, cu tot ce e viu și tot ce e, prin moarte, încă mai viu în rosturile voastre. Voi sunteți partea mea de istorie, sunteți partea mea de eternitate. Dacă nu v-aș iubi așa cum sunteți, ce aș face din dragostea mea? Dacă n-aș înțelege, vedea și nădăjdui în voi, în ce altceva aș nădăjdui și înțelege? Voi mă trimiteți dincolo... adică atât de adânc în inima voastră, încât regăsesc toate izvoarele pe care o nebunie arzătoare le secase la suprafață. Vă înțeleg, chiar când nu știu să vă tălmăcesc sensurile, vă iubesc, chiar dacă îmi dușmăniți idealurile. Și întocmai lui Alioșa Karamazov, pe care toți îl simțeau alături de ei, aș vrea să simțiți că vă stau aproape. Că sunt de față”. (Sunt de față, în Adsum, p. 1)

Îl vom petrece acum pe ultimii metri de drum pe pământ, după care își va începe o nouă viață Dincolo. Ce va mai face Dincolo, căci nici acolo nu va avea stare și răgaz, vom vedea la vreme.

Pentru toate câte va fi greșit, ca om în trup fiind, unora dintre noi și lui Dumnezeu, să zicem toți după rânduială — un cuvânt care îi placea: *rânduială* — să zicem cu credință și cu iubire mai multă decât i-am putut arăta în viață: Dumnezeu să-l ierte și să-l numere cu dreptii în Împărăția Sa. Amin.

Antonie

Mitropolitul Transilvaniei, Crișanei și Maramureșului

(<http://www.bjstrasibiu.ro/conferinte/antonie.plamadeala1.pdf>)

**Anexa cuprinzând
Nota testamentară a lui Constantin Noica**

Lui Andrei Pleșu, cu rugămintea de a publica această notă în ceasul despărțirii mele:

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să nu țină seama de următoarele:

1. De biografia mea, ce nu are conținut în bună parte din voință proprie.
2. De traduceri mele literare și pro-literare, exclusiv din solicitări exterioare. Am tradus pentru niște bani, niște romane polițiste.
3. De două din traduceri mele filozofice și anume cea din presocratici, vol. 1, partea finală, ajunsă la tipar în condiții regretabile, precum și de întinsa traducere din Alexandru din Afrodisia, aflată în arhivele Academiei.

Mi-am trăit fără rost viața. În idee. Este bine să sfârșim.

<http://www.scrivube.com/stiinta/stiinte-politice/Cuvantul-lui-Antonie-Plamadeal20152614.php>)

[Notă testamentară, în fondul documentar al Arhivei CNSAS, fila 309.]

Cuvântul lui Antonie Plămădeală la funeraliile lui Constantin Noica. 6 decembrie 1987.

In 1974, Bishop Antonie Plămădeală visited Sweden's Archbishop in Uppsala, and after that visit he was invited for lunch at the house of the Sandulescu family, which was in the close vicinity of the Archbishop's residence. In this photo: Bishop Antonie with Elena Sandulescu, C. George Sandulescu's mother.

3. Notă testamentară, în
Stelian Tănase: Anatomia Mistificării. 1944-1989. Humanitas.
Ediția I. 1997

Anexa
Notă testamentară a lui Constantin Noica

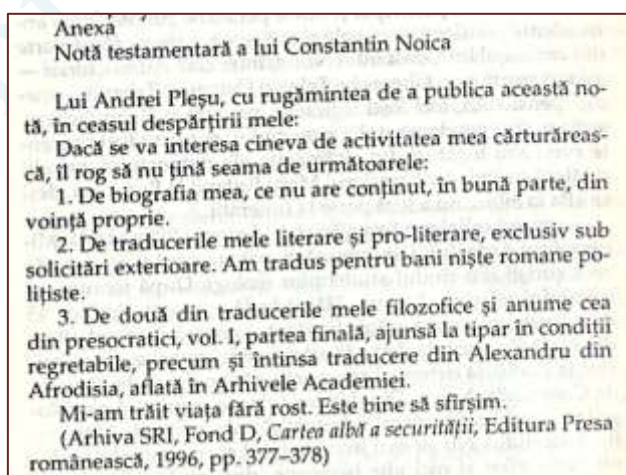
Lui Andrei Pleșu, cu rugămintea de a publica această notă, în ceasul despărțirii mele:

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să nu țină seama de următoarele:

1. De bibliografia mea, ce nu are conținut, în bună parte, din voință proprie.
2. De traduceri mele literare și pro-literare, exclusiv sub solicitări exterioare. Am tradus pentru bani niște romane polițiste.
3. De două din traduceri mele filozofice și anume cea din presocratici, vol. I, partea finală, ajunsă la tipar în condiții regretabile, precum și întinsa traducere din Alexandru din Afrodisia, aflată în Arhivele Academiei.

Mi-am trăit viața fără rost. Este bine să sfîrșim.

(Arhiva SRI, Fond D, Cartea albă a securității, Editura Presa românească, 1996, pp. 377-378)

[Notă testamentară, în **Stelian Tănase: Anatomia Mistificării. 1944-1989. Humanitas. Ediția I. 1997**]

4. Notă testamentară, în **Cartea Albă a Securității.**

Istorii literare și artistice. 1969-1989.

Editura Presa Românească. 1996. pp 377-378

435

7 decembrie 1987

Notă

În ziua de 6 decembrie a.c., au avut loc la schitul din stațiunea Păltiniș Sibiu, funeraliile lui Constantin Noica, membru al Uniunii Scriitorilor. La ceremonie, care s-a desfășurat între orele 12,00-13,30, au participat circa 350 persoane, rude și relații ale defunctului, oameni de cultură, cadre didactice și medicale din Sibiu, dar și din București și județele Cluj, Dolj, Alba, Maramureș, Argeș, Timiș și Mureș. Dintre acestea, menționăm pe scriitorii Ștefan Augustin Doinaș, Alexandru Paleologu, Nicu Steinhardt, Mihai Șora, Ioan Alexandru, Paul Anghel — din București, Adrian Marino — din Cluj, Constantin Barbu și Marius Ghica — din Craiova, criticul de artă Andrei Pleșu, filosofii Gabriel Liiceanu, Sorin Vieru, Andrei Cornea, regizorul Stere Gulea, actorul Constantin Diplan. De asemenea, au mai luat parte studenți de la Institutul teologic din Sibiu și turiști aflați în stațiunea Păltiniș. Uniunea Scriitorilor a fost reprezentată de Mircea Tomuș, secretarul Asociației Scriitorilor din Sibiu.

Din Sibiu au participat și unele persoane cunoscute cu antecedente politice sau penale reacționare, care au făcut parte din anturajul lui Constantin Noica, între care Aurel Cioran — avocat pensionar, Gheorghe Telea și Octavian Zaharia — medici pensionari, toți foști legionari, precum și Georg Scherg — scriitor, fost condamnat. La înmormântare nu au fost prezente rude sau legături din străinătate ale defunctului, ori alți cetățeni străini. Ambasadorul Marii Britanii la București, deși se afla la Sibiu, nu a luat parte la funeralii.

Serviciul religios a fost oficiat de Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, împreună cu patru preoți și un grup de zece coriști din rândul studenților teologi. După terminarea ritualului religios, Antonie Plămădeală a evocat timp de 45 minute persoana celui dispărut, folosind frecvent citate din lucrările acestuia. Nu a făcut referiri neavenite, ori cu privire la perioada detenției sau a activității politice desfășurate de Constantin Noica. Din datele obținute rezultă că necrologul va fi publicat în ziarul *Telegraful Român*, editat de Mitropolia Ardealului.

Nu au mai luat cuvântul reprezentantul Uniunii Scriitorilor și nici alte persoane, deși au fost exprimate asemenea intenții, datorită dorinței stipulate expres, în testament, de Constantin Noica, de a nu se rosti discursuri la înmormântarea sa. Aceasta a fost comunicată în ultimul moment de către Gabriel Liiceanu și susținută de Mitropolitul Antonie Plămădeală. Au fost depuse coroane și jerbe din partea Uniunii Scriitorilor, Asociației Scriitorilor din Sibiu, a unor rude și legături apropiate ale defunctului, printre care și poetul Adrian Păunescu, acesta nefiind însă prezent. Înmormântarea s-a desfășurat în deplină ordine.

Decesul lui Constantin Noica, deși a avut un ecou deosebit în mediul oamenilor de cultură, a generat comentarii și elogii, îndeosebi din partea unor legături apropiate ale acestuia. Astfel, Liviu Călin, redactor șef la editura *Cartea Românească*, a apreciat că, deși inițial gruparea literar-artistică dirijată de Eugen Barbu și Mihai Ungheanu l-a elogiat pe Constantin Noica, ulterior s-a dezis de el, deoarece acesta „a trecut vizibil de partea filo-evreilor, care l-au cultivat cu asiduitate, au scris despre el în timpul vieții, iar la înmormântare vor constitui, probabil, majoritatea participanților”. Andrei Pleșu, critic de artă: „Noica a fost, pentru secolul acesta, ceea ce a fost Eminescu pentru secolul trecut. Încet, încet, o să ne dăm seama ce dezordine rămâne în urmă”. Alexandru Paleologu, critic literar: „Am rămas nu fără cârmaci, dar fără noimă și, de aceea, trebuie să ne păstrăm calmul”. Cornel Ungureanu, critic literar din Timișoara: „Prin moartea lui Noica a pierit un mare intelectual, care, în condiții de izolare, și-a menținut nealterate spiritul și gândirea filosofică”. Titus Suci, prozator din Timișoara: „Gândirea și spiritul românilor au pierdut o mare personalitate, ce lasă un gol, de a cărui dimensiune ne vom da seama peste ani”. Constantin Barbu, scriitor din Craiova: „A murit cel mai mare filosof al Europei, deși necunoscut”. Ivonne Berejan, profesoară pensionară, care a activat în organizația legionară: „A fost un mare om de cultură, a știut cum să manevreze în așa fel lucrurile, încât să se pună bine cu actual regim și să i se publice opera.” Dan Laurențiu, poet: „Noica rămăsese ca ultimă sperietoare pe o pagină a culturii. S-a dus și el, s-a terminat.”

În seara zilei de 6 decembrie a.c., Emil Cioran a telefonat de la Paris fratelui său, Aurel, din Sibiu, pentru a se informa cu privire la modul cum a decurs înmormântarea. Acesta i-a relatat că: „a fost multă lume, mitropolitul a rostit un discurs elevat și emoționant, totul decurgând în bune condițiuni”. În continuare, în convorbirea avută cu fratele său, cât și cu Gabriel Liiceanu, Emil Cioran a făcut unele afirmații despre Constantin Noica: „A fost ultima personalitate culturală românească. Vestea morții ne-a afectat pe toți cei de aici. Deși nu eram de acord cu el în unele lucruri, l-am apreciat și m-am raportat permanent la el. A fost sucit, dar asta era o formă de originalitate; reacțiile lui erau imprevizibile, acesta fiind însă farmecul lui”.

În perioada de pregătire a funeraliilor, Andrei Pleșu a făcut cunoscut unor legături apropiate conținutul unei note testamentare, pe care Constantin Noica i-ar fi lăsat-o în urmă cu doi-trei ani, cu rugămintea de a o publica după moartea acestuia. Continuăm măsurile de cunoaștere a poziției legăturilor apropiate ale lui Constantin Noica și a comentariilor ce se fac cu privire la acesta.

Anexă

Nota testamentară a lui Constantin Noica

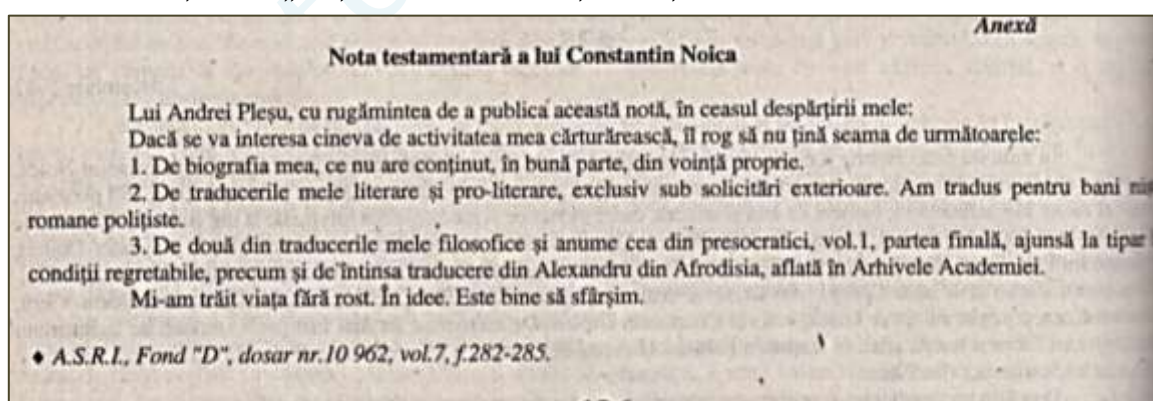
Lui Andrei Pleșu, cu rugămintea de a publica această notă, în ceasul despărțirii mele:

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să nu țină seama de următoarele:

1. De biografia mea, ce nu are conținut, în bună parte, din voință proprie.
2. De traduceri mele literare și pro-literare, exclusiv sub solicitări exterioare. Am tradus pentru bani niște romane polițiste.
3. De două din traduceri mele filozofice și anume cea din presocratici, vol. I, partea finală, ajunsă la tipar în condiții regretable, precum și întinsa traducere din Alexandru din Afrodisia, aflată în Arhivele Academiei.

Mi-am trăit viața fără rost. În idee. Este bine să sfârșim.

A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 10 962, vol. 7, f. 282- 285

[Notă testamentară, în **Cartea Albă a Securității**. Istorii literare și artistice. 1969-1989. Editura Presa Românească. 1996. pp 377-378]

5. Notă testamentară, în *Viața Românească* 3/1988, pp 10-12

CONSTANTIN NOICA

În 1980 Constantin Noica a conceput o *Notă testamentară* pe care, copiind-o în trei exemplare, a lăsat-o lui Sorin Vieru, Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu „cu rugămintea de a publica undeva rîndurile acestea, după săvîrșirea mea din viață”. Am socotit potrivit să-i împlinim dorința încredințînd *Nota* revistei „Viața Românească”.

Examinarea manuscriselor rămase după moartea lui Constantin Noica a arătat că sînt puține textele care nu fuseseră încredințate tiparului de către autorul însuși. Cu excepția cîtorva mii de pagini alcătuite din note de lectură și care, publicate poate cîndva în ediția operelor complete, vor face cunoscut laboratorul acestei opere de excepție, partea inedită a manuscriselor lui Constantin Noica cuprinde un *Jurnal de idei* (redactat cu intermitențe între 1964 și 1985), ce va apărea în cursul anului acesta la editura „Cartea Românească”, și pagini răzlețe din care „Viața Românească” urmează să publice începînd cu acest număr.

Textul cu care se deschide seria de inedite, transcris după o ciornă a autorului, a fost scris în vara anului 1984 la Păltiniș. El vorbește despre viața filozofului ca alergare, hrănită din iubire, înspre o țintă nevăzută.

G. L.

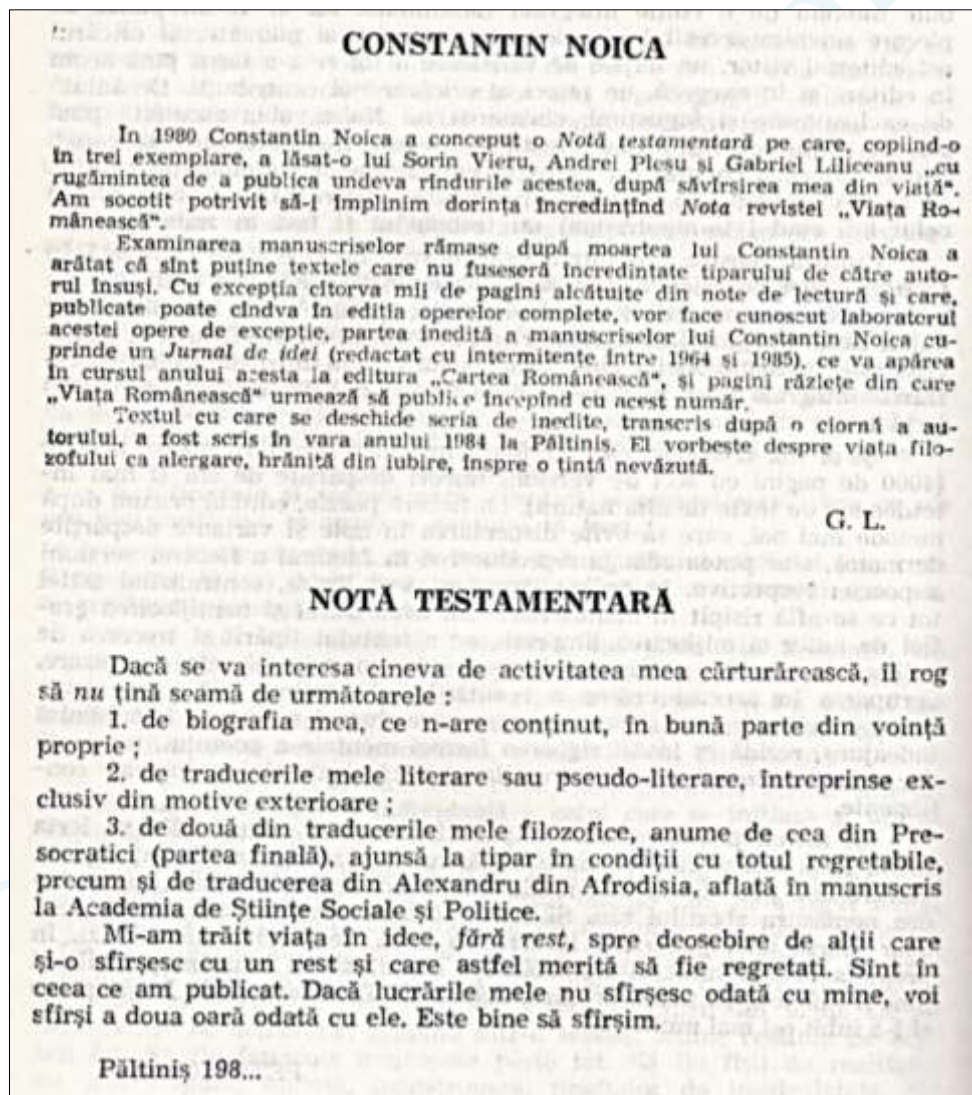
Notă testamentară

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturească, îl rog să *nu* țină seamă de următoarele:

1. de biografia mea, ce n-are conținut, în bună parte din voință proprie;
2. de traduceri mele literare sau pseudo-literare, întreprinse exclusiv din motive exterioare
3. de două din traduceri mele filozofice, anume de cea din Presocratici (partea finală), ajunsă la tipar în condiții cu totul regretabile, precum și de traducerea

din Alexandru din Afrodisia, aflată în manuscris la Academia de Științe Sociale și Politice.

Mi-am trăit viața în idee, fără rest, spre deosebire de alții care și-o sfîrșesc cu un rest și care astfel merită să fie regretați. Sînt în ceea ce am publicat. Dacă lucrările mele nu sfîrșesc odată cu mine, voi sfîrși a doua oară odată cu ele. Este bine să sfîrșim. Păltiniș 198..

Ce nu se vede

(O echipă de cinești de la Studioul Sahia a venit în stațiunea montană Păltiniș pentru un film documentar. La cererea ce i s-a făcut de a figura în acest film, autorul de față a răspuns, filmat, cele de mai jos.)

Ați venit aici să furați un chip și să-l arătați altora. Nu vă temeți că veți pleca îndărăt cu mâinile goale? E adevărat, „în orice om o lume își face încercarea”, cum spunea Eminescu; dar în *felul* cum vreți să redați pe ecran lucrurile, nu veți reține nici încercarea, nici lumea, ci doar un biet chip de om. Oricare dintre noi, dealtfel, poate replica sculptorului, care ar voi să-i redea ființa trupească, aceea ce spunea Plotin în antichitatea târzie: „Nu e destul că-mi suport trupul? Să-l mai văd și reprodus?” Am să vă supăr de pe acum spunînd că nu vreau să văd secvența D-voastră.

Recunosc, astăzi sîntem mai puțin severi cu ființa trupească decît era un Plotin. Trupul e una cu sufletul, sau abia trupul îl exprimă cu-adevărat pe acesta. Spre a vă cita iarăși o vorbă, de astă dată a unui singuratic de la începuturile creștinismului, Antonie cel Mare: „Semnele după care se cunoaște un suflet rațional și virtuos sînt: privirea, mersul, glasul, rîsul, ocupațiile și întîlnirile cu oamenii.” Așa trebuie să fie. Dar noi mai simțim că sufletul e una cu trupul doar așa cum fac una călărețul și calul. Iar D-voastră s-ar putea să nu redați decît calul, nu și călărețul. Căci există un galop al calului, cu călăreț cu tot, dar pe deasupra sa este galopul călărețului către ținta *lui*, nevăzută. Pe primul îl puteți reda — și mi se pare că de aici a și început cinematografia, de la încercarea de a reda galopul calului—, dar pe cel de-al doilea, galopul călărețului, nu-l redați. Tot ce e adevărat pe lumea aceasta *nu se vede*. Mai de grabă puteți reda în imagini Paradisul decît aspirația către Paradis, de vreme ce ați pus atît de bine în joc ochiul exterior, trăgînd în jos pleoapele ochiului interior. Cine vrea să fie om adevărat trebuie să devină un duh, o umbră. D-voastră nu aveți ce face cu umbrele.

Împreună cu toată lumea de astăzi, lucrați asupra contextului, nu a textului. Nici nu ne dăm seama cît de mult întîrzie lumea modernă asupra contextului, a condițiilor exterioare. Vrem să creiem pentru toți, cu ideologiile noastre, condițiile potrivite (spre a?) sau vrem să pregătim apariția a nu știm bine ce; antrenăm perfect cai pentru galopuri spre ținte nedesluite, iar mijloacele noastre sporite și banul, mai ales banul, în atîtea inimi și într-o bună parte a lumii, reprezintă contextul prin excelență. Pînă și strădania aceasta, legitimă, spre pace și echilibru în lume, se înscrie grandios pe linia contextului. Dar care ne e textul?

Iar contextul se vede, în timp ce textul nu se vede. Când îl ai, sau atunci când îți faci iluzia că ai un text, contextul vine de la sine, crește singur din text — sau îți este ca și indiferent. Mă găsiți în mansarda aceasta, fericit, sau sub o iluzorie fericire, oarecum nepăsător față de context, care în definitiv poate fi și al altora, în primul rînd al prietenilor ce vor să rețină ceva pe un ecran *interior*. Unui pictor tînăr rătăcit pe aici i-am cerut să picteze niște bizoni, pe pereții sălii mansardate ce duce la odaia mea și care seamănă cu grota de la Altamira. Peste vreo doi ani, dacă mai trăiesc, voi cere altui pictor tînăr să redea cîteva fresce bizantine. Dacă vin două fete să afle ceva despre textul unei existențe, le voi pune să planteze un răsad cu flori, cum vor vroi ele, în fața casei. Nu mă aflu în casa mea, dar sînt ca și în casa mea, care este și a altora. Ce bucurie, non-posesiunea! Una din încîntările vieții este să ai proprietate fără posesiune.

În momentul de față trebuie să scriu o istorie a filozofiei în vreo 80 de pagini, pentru o Enciclopedie. Am visat întotdeauna să ajung într-un asemenea ceas, când voi scrie o istorie a filozofiei *fără* filozofi. Filozofii sînt plicticoși, o recunosc; dar filozofia este peste tot în rest, iar o istorie a filozofiei ca istorie a *spiritului* european, cu înțelesuri adînci dar implicite, în opere literare, în creații de artă, în științe, în rînduile și smintelile societății istorice, așa ceva ar putea fi grăitor, și tocmai pe linia adevărilor care nu se văd. Problema ultimă a filozofiei este Ființa, iar încercarea fiecărui lucru de a intra în ființă este activă peste tot! Știți de ce spun asta? Pentru că — așa cum spunea un medieval — ființa nu este, pînă la urmă, cea divină, cea desăvîrșită, este numai iubirea ei. Oriunde este iubire, de la dragostea între oameni, dragostea către copil, pînă la dragostea pentru un gînd și pentru un sens de viață care să țină, peste tot este și ființă. Dealtfel, când iubești nici nu te mai întrebi ce *este pe lume*. Dar iubirea e pentru un text, nu pentru context, iar textele nu se văd. Sînt ale celor ce ți-au devenit duhuri, umbre.

Cred că nu va încăpea ordine în lume și în cetate, ba chiar în cunoaștere (cum o arată zbuciumul științelor de astăzi), decît atunci când vom găsi în afară de fiecare dată și ne vom găsi fiecare textul, devenind și văzînd în jurul nostru bune umbre. De altfel ce sîntem, cei în viață, decît mijlocitori între umbrele care nu mai sînt și cele care nu sînt încă? Altundeva, deci, decît în lumea care poate fi privită pe peliculă se desfășoară petrecerea lumii.

Cineva care a vrut să petreacă în lumea aceasta, și nu doar să treacă, vă urează petrecere bună.

Constantin Noica

[Notă testamentară, în **Viața Românească** 3/1988, pp 10-12]

6. Notă testamentară, în
Stelian Tănase, Anatomia mistificării 1944-1989, editia III,
Humanitas 2009, pp 504-505

... Serviciul religios a fost oficiat de Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, împreună cu patru preoți și un grup de zece coriști din rîndul studenților teologi. După terminarea ritualului religios, Antonie Plămădeală a evocat, timp de 45 de minute, persoana celui dispărut, folosind frecvent citate din lucrările acestuia. Nu a făcut referiri neavenite ori cu privire la perioada detenției sau a activității politice desfășurate de Constantin Noica. Din datele obținute rezultă că necrologul va fi publicat în ziarul *Telegraful Român*, editat de Mitropolia Ardealului. Nu au mai luat cuvîntul reprezentantul Uniunii Scriitorilor și nici alte persoane, deși au fost exprimate asemenea intenții, datorită dorinței stipulate expres, în testament, de Constantin Noica, de a nu se rosti discursuri la înmormîntarea sa. Aceasta a fost comunicată în ultimul moment de către Gabriel Liiceanu și susținută de Mitropolitul Antonie Plămădeală. Au fost depuse coroane și jerbe din partea Uniunii Scriitorilor, Asociației Scriitorilor din Sibiu, a unor rude și legături apropiate ale defunctului. [...]

Decesul lui Constantin Noica, deși a avut un ecou deosebit în mediul oamenilor de cultură, a generat comentarii și elogii, în special din partea unor legături apropiate ale acestuia. [...]

În seara zilei de 6 decembrie a.c., Emil Cioran a telefonat de la Paris fratelui său, Aurel, din Sibiu, pentru a se informa cu privire la modul cum a decurs înmormîntarea. Acesta i-a relatat că *a fost multă lume, mitropolitul a rostit un discurs elevat și emoționant, totul decurgînd în bune condițiuni*. În continuare, în convorbirea avută cu fratele său, cît și cu Gabriel Liiceanu, Emil Cioran a făcut unele afirmații despre Constantin Noica. *A fost ultima personalitate culturală românească. Vestea morții ne-a afectat pe toți cei de aici. Deși nu eram de accord cu el în unele lucruri, l-am apreciat și m-am raportat permanent la el. A fost sucit, dar asta era o formă de originalitate și reacțiile lui erau imprevizibile, acesta fiind însă farmecul lui*. [...]

*

Nota testamentară a lui Constantin Noica

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să *nu* țină seama de următoarele:

1. de biografia mea, ce nu are conținut, în bună parte, din voință proprie;
2. de traduceri mele literare sau pseudoliterare, exclusiv din motive exterioare;
3. de două din traduceri mele filozofice, anume cea din presocratici, (partea finală), ajunsă la tipar în condiții cu totul regretabile, precum și de traducerea din Alexandru din Afrodisia, aflată în manuscris la Academia de Științe Sociale și Politice.

Mi-am trăit viața în idee, fără rest, spre deosebire de alții care și-o sfârșesc cu un rest și care astfel merită să fie regretați. Sunt în ceea ce am publicat. Dacă lucrările mele nu sfârșesc odată cu mine, voi sfârși a doua oară odată cu ele. Este bine să sfârșim. (*Viața Românească*, martie, 1988)

Nota testamentară a lui Constantin Noica

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să *nu* țină seama de următoarele:

1. de biografia mea, ce nu are conținut, în bună parte, din voință proprie;

2. de traduceri mele literare sau pseudoliterare, exclusiv din motive exterioare;

3. de două din traduceri mele filozofice, anume cea din presocratici, (partea finală), ajunsă la tipar în condiții cu totul regretabile, precum și de traducerea din Alexandru din Afrodisia, aflată în manuscris la Academia de Științe Sociale și Politice.

Mi-am trăit viața în idee, *fără rest*, spre deosebire de alții care și-o sfârșesc cu un rest și care astfel merită să fie regretați. Sunt în ceea ce am publicat. Dacă lucrările mele nu sfârșesc odată cu mine, voi sfârși a doua oară odată cu ele. Este bine să sfârșim. (*Viața Românească*, martie, 1988)

[Notă testamentară, în **Stelian Tănase**, *Anatomia Mistificării 1944-1989*, **ediția III**, Humanitas 2009, pp 504-505] [Diferă de ediția I]

7. Notă testamentară,
în Revista Conta 12/2012. Neamț. pp 41-48. Eseu de Dan Iacob.

"În momentul de față trebuie să scriu o istorie a filosofiei în vreo 80 de pagini, pentru o Enciclopedie. Am visat întotdeauna să ajung într-un asemenea ceas, când voi scrie o istorie a filosofiei fără filosofi. Filosofi sunt plicticoși, o recunosc; dar filosofia este peste tot în rest, iar o istorie a filosofiei ca istorie a spiritului european, cu înțelesuri adânci dar implicite, în opere literare, în creații de artă, în științe, în rânduielile și smintelile societății istorice, așa ceva ar putea fi grăitor, și tocmai pe linia adevărilor care nu se văd."

Constantin Noica: un sfert de veac de posteritate

fragmente dintr-un eseu de **Dan D. Iacob**

În vara anului 1986, după un scurt schimb epistolar, mergeam la Păltiniș spre a mă întâlni cu filosoful Constantin Noica. Nu bănuiam atunci că un an mai târziu, pe patru decembrie, el avea să primească suprema inițiere, prin moarte. „Nu mă scoate pe mal, de vreme ce încă suntem în râu, în curgere”, îi reproșase lui Gabriel Liiceanu la apariția, în 1983, a „Jurnalului de Păltiniș”. Într-adevăr, un om nu poate fi judecat cu adevărat, nu poate fi înțeles până la capăt, decât după ce s-a săvârșit din această viață. Și nici atunci pe de-a-ntregul, căci rămâne întotdeauna un teritoriu al nepusului, un miez ce nu se lasă prins de gânduri și cuvinte.

S-a scurs, iată, un sfert de veac din posteritatea filosofului și putem contura, atât cât ne pot permite rândurile unui articol, harta receptării operei. Alții, cu mai multă aplecare spre filosofie și cu mai multă iubire, vor putea îndrăgi aceste pagini. În ceea ce mă privește, mă voi simți fericit dacă truda mea va aduce mai aproape de omul Noica și de opera lui, câțiva cititori tineri. Dar înainte de toate, să rememorăm două texte scurte ale filosofului:

„Notă testamentară

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să nu țină seama de următoarele:

- 1. de biografia mea, ce n-are conținut, în bună parte, din voință proprie;*
- 2. de traduceri mele literare sau pseudo-literare, întreprinse exclusive din motive exterioare;*
- 3. de două din traduceri mele filosofice, anume cea din Presocratici, (partea finală), ajunsă la tipar în condiții cu totul regretabile, precum și de traducerea din Alexandru din Afrodisia, aflată în manuscris la Academia de Științe Sociale și Politice.*

Mi-am trăit viața în idee, fără rest, spre deosebire de alții care și-o sfârșesc cu un rest și care astfel merită să fie regretați. Sunt în ceea ce am publicat. Dacă lucrările mele nu sfârșesc odată cu mine, voi sfârși a doua oară odată cu ele. Este bine să sfârșim.

Păltiniș 198...”

„Notă Testamentară

Dacă se va interesa cineva de activitatea mea cărturărească, îl rog să nu țină seama de următoarele:

- 1. de biografia mea, ce n-are conținut, în bună parte din voință proprie;*
- 2. de traduceri mele literare sau pseudo-literare, întreprinse exclusiv din motive exterioare;*

3. de două din traduceri mele filosofice, anume de cea din Presocratici (partea finală), ajunsă la tipar în condiții cu totul regretabile, precum și de traducerea din Alexandru din Afrodisia, aflată în manuscris la Academia de Științe Sociale și Politice.

Mi-am trăit viața în idee, fără rest, spre deosebire de alții care și-o sfârșesc cu un rest și astfel merită să fie regretați. Sunt în ceea ce am publicat. Dacă lucrările mele nu sfârșesc odată cu mine, voi sfârși a doua oară odată cu ele. Este bine să sfârșim.

Păltiniș 198...”

În loc să înșiruiam cărțile scrise de Constantin Noica, am preferat să amintim un text care, scris inițial pentru o enciclopedie germană, a apărut în nr. 2 pe anul 1992 al revistei „Viața Românească”.

„Autorul a debutat acum aproape cincizeci de ani (în 1934) cu tema unei „mathesis universalis” și se pregătește să încheie, în cadrul unei încercări de logică (1982) tot cu ea.

Cercetând, în lucrarea „Concepte deschise” (1936), ideea de „mathesis universalis” la Descartes și cea de scientia generalis la Leibniz, a desprins din ele tema conceptului deschis, ca o configurație noetică susceptibilă să capete permanent noi determinări.

Prin conceptul deschis a ajuns la problema: cum face spiritul să nu fie la infint tautologic, respectiv cum e cu puțință ceva nou (wie ist etwas neues überhaupt möglich), o încercare de a lărgi problema kantiană: cum sunt cu puțință judecățile sintetice apriori. Lucrarea din 1940 („Istoria lui Cum e cu puțință ceva nou”) face istoricul problemei la Kant.

Ca aplicație a temei noului i-a apărut tocmai trecerea de la Kant la Hegel (în „Două introduceri și o trecere spre idealism”, 1943). Autorul crede a putea arăta, în lucrarea sa, că criticismul reprezintă un concept deschis, Kant socotind că fiecare *Critică* încheie momentul critic și îngăduie trecerea la „doctrină”, când în fapt *Criticile* devin ele însele doctrină și lasă deschisă, cu ultima, „Critica judecării” (preferată de postkantieni și în particular de Hegel), trecerea către acesta.

.....

Asemenea forme și înălțări ar putea da limbajul unei „mathesis universalis”, pe care autorul a căutat-o, uneori vroind alteori neștiut, de-a lungul unei vieți.

.....

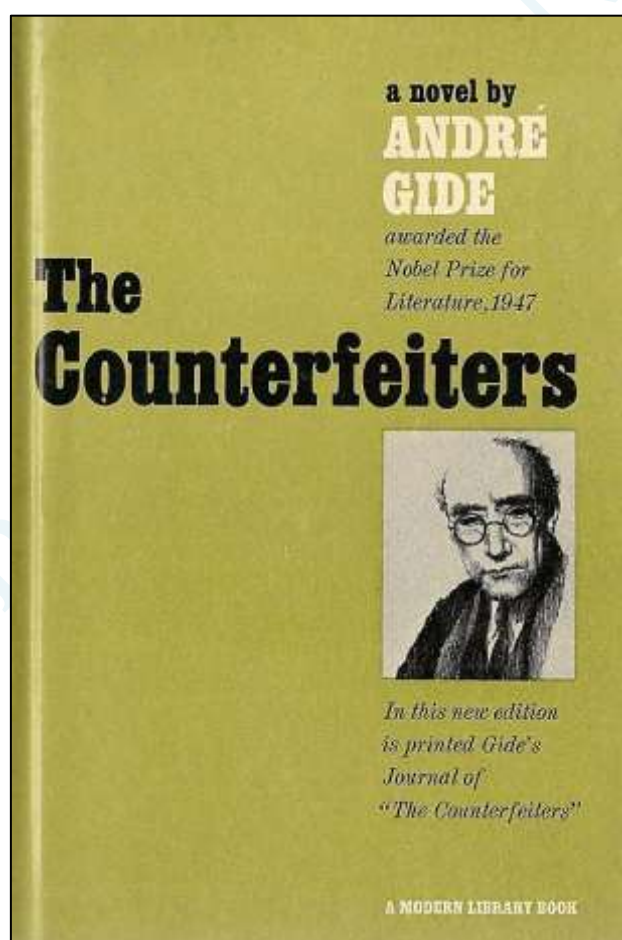
În mod paradoxal, discipolii filosofului nu au publicat, în toți acești ani, o carte de exegeză asupra operei lui. Atât Andrei Pleșu cât și Gabriel Liiceanu i-au dedicat articole, însemnări, scurte eseuri reluate în tot felul de volume, dar o carte distinctă despre filosof și opera lui n-au scris. Dintre textele dedicate filosofului de cei doi autori semnalăm eseul „Filosofia și paradigma feminină a auditoriului” semnat de Gabriel Liiceanu și inclus în volumul „Cearta cu filosofia”, publicat în

anul 1996, precum și „Ce am învățat de la C. Noica” semnat de Andrei Pleșu și inclus în volumul „Limba păsărilor”, publicat în anul 1994.

Editura Humanitas a reeditat desigur opera lui Noica, iar în anul 2009, anul centenarului dedicat filosofului, a tipărit și un volum colectiv, cu titlul „Despre Noica. Noica inedit”, unde apar texte semnate de Gabriel Liiceanu, Alexandru Dragomir, Dan C. Mihăilescu, Andrei Cornea, Andrei Pleșu, Ioana Pârvulescu, Sorin Vieru și Sorin Lavric.

.....

[Notă testamentară, în Revista Conta 12/2012. Neamț, pp 41-48. Eseu de **Dan Iacob**]

Appendix

Counterfeiting Noica !

Constantin Noica

Rost și rostire*

Constantin Noica: „Rost și Rostire”, in *Rostirea filosofică românească*, Editura Științifică, București, 1970, pages 21 to 29. This text was previously published by *Contemporary Literature Press*, in the third volume of the Noica Anthology: *Rostirea românească de la Eminescu cetire*, pp78-85, <http://editura.mttlc.ro/noica.rostirea-romaneasca.html>)

* De la latinescul *rostrum* = bot, cioc, vârf încovoiat, gură; care dă la plural: *rostra*, tribuna din for împodobită cu piscuri de corăbii; (fig. tribună, piață publică).

Cuvintele „rost” și „rostire” au căpătat o neașteptată înzestrare filozofică, în limba noastră. În particular rostire este singurul termen care poate reda „logos”-ul grec, acest *princeps* al gândirii, ce acoperă singur jumătate din ea. Logos înseamnă și cuvânt, și rațiune, și socoteală, și raport, și definiție, și rost. La rândul ei, rostire ar putea acoperi o bună parte din echivocul fecund al lui logos: de la *flatus vocis* până la rostul ultim al lumii. De aceea „La început a fost Cuvântul” ar putea mai bine fi redat prin: „La început a fost Rostirea”, adică punerea în rost, rostuirea lucrurilor¹.

Cum a ajuns modestul *rostrum* latinesc să dea atât de mult în limba română? S-a întâmplat un lucru miraculos în laboratorul limbii noastre, cândva prin sec. al XVI-lea sau al XVII-lea: s-a trecut de la un sens concret la unul de speculație ultimă.

De fapt sensul concret inițial s-a dedublat: rostul ca *gură* a sfârșit prin a însemna deopotrivă *deschizătură*. Pe ambele linii cuvântul a evoluat, independent pare-se, și din fiecare sens concret s-a putut ajunge, în limba noastră, la sensuri speculative.

Să urmărim deci: rost ca gură, rost ca deschizătură, rost pur și simplu, rostire.

1. Dacă luăm cuvântul rost în sensul lui original de *gură*, el are folosințe alese în limba română și se păstrează cu acest sens până aproape de zilele noastre, firește însă ca o formă învechită. O Psaltire spunea: „Rostu au și nu grăescu”, iar acest lucru îl putem spune despre vorbitorii de filozofie românească. O altă Psaltire traduce: „Și fie-ți spre voie cuvintele rostului meu”. Poetul de astăzi s-ar putea bucura citind în Coresi: „Să mă sărute din sărutarea rostului lui”; prozatorul poate citi, în traducerea lui Herodot din 1645: „Crisos a chemat pe Adrist, cel cu rost de moarte”; iar istoricul găsește în Miron Costin gânduri ca: „Din rostul dreptului izvorăște înțelepciunea”. — Sensul de gură pentru rost se păstrează la Șincai și Budai-Deleanu; reapare la Odobescu, în cuvintele solemne spuse despre Alecsandri: „Se simte acum în drept și în putere de a deschide, prin *rostul* său fatidic, orizonturi de nemărginită mărire țării noastre”, ba poate fi întâlnit până și la Creangă ori Coșbuc uneori*.

¹ După analiza ce urmează, a lui „întru”, vom putea spune încă mai bine: „Întru început a fost Rostirea”. Căci „la început” are doar sens temporal, pe când textul grec spune: în principiu.

*Indicațiile de aici și de mai sus sunt în majoritate din prețioasele fișe, încă inedite (1968), ale Dicționarului limbii române.

Solidare cu sensul de gură sunt expresii ca „rost aurit” sau „rostul de aur” (în: Ioan Rostul de aur, pentru gură de aur), sau expresia „de rost”, cu verbe ca a grăi, însemnând: prin viu grai, verbal, în opoziție cu: în scris, de pe carte — ca și expresia „pe de rost”, care s-a păstrat și se folosește încă, sau „a lua la rost”. De la gură s-a putut lesne trece la facultatea de a vorbi, de a avea glas și grai. „Asinul... grăi cu rost omenesc”, traduce Biblia din 1648. Mai aproape de noi, Jacob Negruzzi poate scrie: „Să strigați într-un rost”; și chiar un Coșbuc scrie versurile:

De abia trăește-n pomenirea
Poveștilor cu dulce rost.

La limită, sensul acesta de „facultate de a vorbi” a trimis până la fel de a vorbi, mod de a se exprima în scris, stil. Se citează în acest sens locul din Șincai: „Nu te mira de cumva îmi voi muta rostul, și altmintrelea de cum am obișnuit voi scrie.”

În sfârșit de la gură și facultate de a vorbi s-a trecut la sensul de limbă — „Și era tot pământul un rost și un glas la toți” (Biblia 1688) — cu trimitere la materializarea limbii în cuvânt, spusă, vorbă. Aici pare a fi locul, după Dicționarul limbii române, spusei aceleia admirabile a lui Miron Costin: „Moisi au avut pre singur Dumnedzău dascăl, rost către rost”, dacă nu cumva rost înseamnă și „față” (aici: față către față). În orice caz rost poate însemna vorbire, discurs; și expresia lui Cantemir, „rost de bun ritor”, nu e mai puțin inteligibilă și reușită pe cât este, în contemporaneitate aproape, spusa lui Sadoveanu: „îi ascultam rostul greu și încâlcit”.

Rostul e devenit limbă, vorbire, discurs; a urcat de la concretul gură spre abstract. Dar n-a dezmințit încă sensul său de origine.

2. Cu totul alta e evoluția rostului ca *deschizătură*. Ea se începe cu un sens nu numai concret, dar limpede material și rămâne în planul concretului și al materialului.

Se cunoaște, din vorbirea încă folosită, sensul „rostului” de la războiul de țesut: deschizătura prin care se aruncă suveica. Materialul adunat pentru Dicționarul limbii române arată că nici măcar în materie de țesut rostul nu denumeste doar atât. El e folosit și pentru: distanța de la sulul de dinainte până la spată; distanța din cinci în cinci coți la pânza țesută; locul unde se încrucișează firele pe rășchitor sau pe urzitor; prin extensiune: încrucișarea firelor, jurubiță, grup de zece ighinți de fire încrucișate pe rășchitor sau urzitor; creșătura, raza urzitorului; vergea de trestie care se pune în urzeală ca să nu se încurce firele, urzeala înfășurată pe sulul dinapoi al

războiului. Iar în legătură cu toate acestea există expresia: „a porni rostul”, a începe țesutul.

Însă sensul material din rost nu privește doar țesutul. Nu numai luat drept deschizătură dar și ca un fel de gură, rostul denumește partea unui obiect care taie, tăișul; de exemplu rostul, dinții ferăstrăului. Aici, a pune rostul, a rosti, înseamnă pur și simplu a face gură ferăstrăului. Există și substantivul rostar, însemnând unealtă cu care se înclină dinții ferăstrăului de o parte și de alta a pânzei lui: dințar. La plural, rostare înseamnă cuiele mici, de care se servesc rostarii.

Încă mai promițător pentru evoluția și înnobilarea cuvântului, chiar dacă se rămâne la sensuri materiale, este rostul ca deschizătură în construcții, apoi folosința lărgită a sensului. Astfel, se numește rost: spațiul îngust dintre cărămizile unui zid, dintre ulucii unui gard, dintre scândurile unei dușumele, dintre țișlele unui acoperiș, dintre piesele ce trebuiesc sudate; deci orice interval, crăpătură. Se mai numește așa creștătura făcută în piciorul de sus al prispei, sau (regional) ușorul de la ușă. În unele părți se numesc rosturi și cele două orificii tăiate în cutia viorii. Un sens mai cunoscut este cel de rost ca jgheab săpat în lemn, pe care alunecă o fierăstruică, o ușă, un capac. În schimb mai specială pare denumirea pentru laturile formate din filele unei cărți închise, pe unde se pune uneori aur, la legarea cărților.

Am trecut astfel de la uluci și cărămizi la cărți, dar am rămas, cu rostul-deschizătură, la lucruri și materialitatea lor.

3. Cum s-a putut trece de la rost-gură și rost-deschizătură la *rost-rânduială*, dicționarele nu ne-o mai spun. Saltul acesta de la concret la abstract și de la sens material la sens speculativ trebuie însă înregistrat și subliniat, chiar dacă nu poate fi explicat până la capăt. Este puțin probabil că pe linia sensului de rost-gură se putea ajunge aici: am văzut că evoluția semantică sfârșea cel mult la limbă, vorbire, discurs; și, oricât ar dovedi termenul grec „logos” că de la cuvânt se poate trece la rațiune, iar de aici la ordine rațională, nu pare de fel a se fi întâmplat așa la noi. Mai degrabă de la rost-deschidere, pe linia lui independentă, se putea urca spre ideea de rânduială. Țesătura a fost întotdeauna un model pentru structură și ordine („țesătura lumii”), după cum zimții unui ferăstrău și așezarea pe rânduri a cărămizilor și țișlelor de pe acoperiș sau a gardurilor dau o imagine a ordinei. Deschiderea regulată și revenirea ritmică a intervalurilor, punctarea a ceea ce este cu pauzele locurilor goale, iată o sugestie pentru ordine.

Oricum s-au întâmplat lucrurile, *rost* a însemnat, probabil încă de timpuriu: întâi ordinea, apoi modul de a-și întocmi viața, în fine sensul, înțelesul, rațiunea.

Rostul ca *ordine* privește, după fișele dicționarului, ordinea materială sau logică, succesiunea faptelor, orânduirea, rânduiala, organizarea, planul. Se spune: a

ști de rostul a ceva, a fi în rostul lui, a pune în rost, ceva cu rost, rost de viață, a-și pierde rostul (cumpătul), a nu-și afla rost, a ști de rostul bogăției (cât are cineva), a lua sau trage la rost.

ROST (*pl.-turi*) *sn.* ① † Gură: Ah! ce frumoase vorbe din ~ul lui răsar! (COȘB.); sfânt să-ți fie ~ul, moș Ioane, că ai vorbit din durere (CRG.); (a învăța, a ști, a spune) pe de ~, (pe) de-a ~ul, pe din afară: știa pe Arghir pe de ~, din scoartă pînă în scoartă (I.-GH.)

② Golul dintre firele încrucișate ale urzelii în care se aruncă suveica, cînd se țese ③ Δ Golul rămas între cărămizile așezate una lingă alta, la zidit, între scindurile puse alături, la o dușumea, la acoperiș, etc.: o miță... face să curgă printre ~urile bagdadiei sâmbînță de cinepă (SAD.); a umplea ~urile ④ Deschizătură în unghiu formată de nuielele împletite ale gardului ⑤ ⑥ Sens, înțeles, noimă, rațiune, scop: nu înțeleg ~ul acestor vorbe; nu știu cu ce ~ a venit aici; toate lucrurile își aveau ~ul lor; mări, cu ce ~ tulburi tu apa, de nu pot să bee vitele? (VAS.); îndolelile neliniștitoare despre ~ul lumii (BR.-VN.); a-i da de ~ ⑥ ⑦ Ordine, regulă, rînduială, așezare, dispozițiune; socoteală: om cu ~; le face toate cu ~ ⑦ ⑧ Pregătiri, preparative: a face ~ de plecare, de mîncare; a face ~ (de bani, de un bilet, etc.), a căuta să-și procure: tîrării... se duc să mai facă ~ și de alte parale (VLAH.) ⑧ ⑨ Mijloc, plan, metodă: s'a dus să cerceteze de nu e vr'un ~ de scăpare ⑨ ⑩ Căpătuială; folos: să te mai ajut și eu... să-ți faci și tu ~ aici ca toți megieșii (ISP.); rămase slugă la casa popii, ca să aibă și el ~ în lume (SLV.) ⑩ ⑪ Mers, felul alcătuirii, modul de a se folosi, mecanism: nu-i. știe ~ul ⑪ ⑫ Urmă: nu-i știa de ~ de vre-o trei zile (ISP.) [lat. *rostrum*].

ROȘȚĂ *vb. intr.* ① A forma *roșt* ul cu firele urzelii.

***ROȘTRAT** ➡ **ROȘBRAT**.

ROȘȚI (-tesc) ① *vb. tr.* ① A scoate din gură, a exprima, a pronunța: ~ un cuvînt, o silabă ② A spune, a cuvînta: ~ un discurs ③ A pune ordine, a face cu bună rînduială.

② *vb. intr.* ① A schimba itele la țesut: la sul sînt două femei care rostesc și au bună grijă ca să nu se strice sau încâlcească rostul (LUS.) ② A lărgi o gaură cu sfredelul ③ A face rost de ceva, a pregăti: vezi de roștește de masă, să mîncăm și să ne veselim (ISP.); să mergem, c'am roștit și o țîră de mîncare și-i păcat să rămîie (LUNG.).

② *vb. refl.* ① A se pronunța: cu ce mîndrie trebuie să se fi roștit a doua zi printre camarazii lor (VLAH.) ② A se înjgheba, a se alcătui: s'a fost roștit, pe vremea ocupării rusești, o școală aci (LUNG.) [roșt].

ROȘȚIRE *sf.* Faptul de a (se) roști, pronunțare.

Fig. 4202. Rosmarin.

I.-Aurel Candrea: Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească”,
Partea I. Editura „Cartea Românească” S.A.. București. 1931

ROST: Sens, înțeles, noimă, rațiune, scop...

Rostul ca *mod de a-și întocmi viața* privește situația social-materială și de familie a cuiva. În construcțiile cu verbul a avea, a face, a găsi, a pierde o ocupație, un post, o sursă de câștig, el are limpede acest sens. Există regional și substantivul rosteală (a face rosteală), însemnând a începe, a porni, a pune la cale, a rosti de.

În ultim rând, rostul ca *sens, tâlc, noimă, scop, țel, menire, rațiune, justificare*, scoate cuvântul cu desăvârșire din orice angajare materială. Ordinea și sensul de viață priveau încă situațiile reale, lucrurile și oamenii; acum rostul s-a desprins de real și a devenit legea lui mai adâncă sau sensul ideal al realului. Versul lui Vlahuță:

Adâncul rost din ochii tăi,

ca și „rostul cel bun al tăcerii” (valoarea ei), sau rostul omului și al lucrurilor, vorbesc despre înțelesuri atât de adânci încât pot fi adevărul însuși, sau amăgirea însăși.

Există expresia a da de rost, a desluși, a da de capăt. Putem oare spune că am dat de rost rostului, cu descrierea de mai sus? I-am acoperit întreg registrul, de la forma concretă de gură, bot, deschizătură și până la sensul, evanescent uneori, de rațiune și noimă, dar nu l-am pus în ordine parcă. În orice caz sensurile acestea toate nu țin laolaltă, cum ar trebui. Iar în timp ce sensurile de gură și deschizătură au avut filiații independente, sensul ultim al rostului a venit cu alt orizont decât al amândurora, sprijinindu-se incert doar pe unul dintre ele. Înțelesurile cuvântului rost nu s-au rostit cum trebuie, încă.

4. În chip nesperat, un derivat al rostului vine să pună ordine în propria lui casă: este verbul *rostire*. Dintr-o dată, cu rostirea, se unifică toate înțelesurile dispartate. Rostul pierdea, până la urmă, sensul originar al lui *rostrum*; rostirea îl regăsește. Dar revenind la el, nu pierde nici sensurile materiale ale rostului și urcă în același timp spre sensurile speculative. Este chiar izbitor să vezi cum, în Dicționarul limbii române, cele trei grupe de sensuri ce se indică pentru verbul „a rosti” corespund exact celor trei grupe de sensuri ale cuvântului rost: sensul de gură, cel de deschizătură materială și cel de rânduială, strânse acum toate laolaltă de o aceeași vocabulă.

Întâi, ni se spune, a rosti înseamnă *a articula*, a pronunța sunete, cuvinte, cu ajutorul organelor vorbirii. Verbul înseamnă de asemenea a spune, vorbi, glăsuși, sau a exprima prin vorbire, a ține un discurs, a expune, iar la reflexiv înseamnă a se pronunța, a-și spune părerea, a comunica o dispoziție, o sentință. Acestea sunt, toate, sensuri pe linia rostului-gură.

Apoi, pe linia rostului-deschizătură, cu *sens material*, verbul a rosti (uneori a rosta) înseamnă: a face rost pânzei, a trece suveica cu firul de bățatură prin rost, a schimba ițele sau rostul pentru a prinde firul de bățatură, a face începutul țesăturii. Regional înseamnă și: a rări, a strâmba dinții ferăstrăului într-o parte și în alta, ca să poată tăia; alteori, a reteza pieziș capetele draniței ca să se scurgă mai ușor ploaia, a reteza șindrilele pentru a avea aceeași mărime; a netezi gura unui vas de lemn, a lărgi o gaură cu sfredelul.

În al treilea rând, corespunzător celui din urmă sens al rostului, a rosti înseamnă *a pune în ordine*, a rândui, a aranja (înțelesuri pentru care există și forma a rostui), după cum înseamnă a stabili locul sau atributele cuiva; în fine, a face rost de ceva, a procura, a se îngriji de, a pregăti.

A rosti rostuieste așadar rostul. Așa făcând, *termenul rostire reintegrează ceea ce rostul pierduse, anume cuvântul*. Iar acum, în rostire, poate rămâne în umbră, ca fiind numai de folosință specială, sensul material de a rosti ca a rosta; în folosință vie, rostirea evocă în general doar primul și al treilea sens.

„Rostesc ceva” spune deopotrivă enunț un lucru și pun în ordine unul. Cu verbul a rosti te ridici deci la o expresivitate filozofică neașteptată (chiar dacă dicționarele nu o învederează încă). În Vechiul Testament, când Adam e pus să dea nume fiecărui viețuitor, ni se spune că le dă și un rost, că le rostește întru ființa lor. — Cu fiecare „rostire” potrivită se evocă acest gând, în limba noastră. Iar când, pe cu totul alt plan, știința de astăzi vine să vorbească despre un „cod genetic”, un limbaj al vieții care dă varietatea controlată a organismelor, poți încă vorbi în termeni de rostire, în sens de rostuire genetică.

Este în orice caz o întrebare, câte alte limbi posedă un termen care să fi păstrat sau regăsit miraculoasa legătură antic-greacă dintre cuvânt și ordine rațională. Modestul *Verbum*, folosit în lipsă de altceva, nu este un astfel de termen. Sensul adânc filozofic al spusei raționale, de punere sau regăsire a ordinei prin atribuirea de nume, coduri, legi, îl știe și-l redă din plin „logos”-ul. Dar în timp ce alte limbi l-au pierdut, limba aceasta românească, în care filozofarea n-a triumfat încă îndeajuns, a știut să-l păstreze ori refacă.

Așa făcând, rostul și rostirea românească te ajută să înțelegi mai bine rostul filozofiei, poate. Heidegger a crezut potrivit să spună că problema ultimă a filozofiei este: de ce există ceva în loc de nimic. E însă excesiv: căci dacă spui „de ce”, înseamnă tocmai că există ceva. Cu privire la acest ceva, abia, te poți întreba de ce e așa, ce rost are. Iar românescul „ce rost are lumea”, ni se pare că stă, mai potrivit decât unele vorbe riscate, ca temei al filozofiei. Căci problema ce se ridică astfel este: De ce există ordine în loc de totală nerânduială? Și e problema pe care a regăsit-o

chiar știința de astăzi: De ce nu rămâne sau nu intră totul în entropie? Cum e cu puțință ceva care să se opună entropiei?

Căci lucrurile *au* un rost, ba încă poți să le și *dai* un rost; găsești un rost în lume, sau îi atribui unul. Rostești ce s-a spus prin lucruri sau le „rostești” pe ele, așa cum face logos-ul matematic astăzi. Iar dacă pătrunzi cum trebuie în Cartea lumii, sfârșești poate prin a te întreba: „Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost?” adică spune totul după o rânduială și nu doar pe dinafară.

Trăim într-o lume a rostirii, de la rostirea genetică până la cea matematică și metafizică a omului. Nu numai că știința reprezintă o rostire potrivită, cum s-a spus, dar datorită unei astfel de rostiri s-a ajuns astăzi să se refacă ceva din natură și să se facă noutăți în sânul ei, cu limbajul cel nou, care nu mai e al glasurilor și al undelor sonore, ci al celor mute din spectrul electro-magnetic. Rostirea omului este, dacă e potrivit gândită, solidară cu rostul lucrurilor. La capătul ei, deci, rostirea devine, într-un fel, tăcerea *finței*.

[Acest text a mai fost publicat de *Contemporary Liteature Press*, în volumul al treilea din Antologia Noica: *Rostirea românească de la Eminescu cetire*, pp78-85, <http://editura.mttlc.ro/noica.rostirea-romaneasca.html>)

Constantin Noica, in Monaco, September 1985,
with C. George Sandulescu

Constantin Noica, in Monaco, September 1985,
with C. George Sandulescu

**Ce bucurie că viața n-are sens.
Pot să-i dau eu unul...**

Jurnalul de Idei. 1990.

Constantin Noica